

Millî Mücadelede Bir Mücahit Veya Pıtır Hüseyin Efe'nin Anıları*

Prof. Dr. Nesimi YAZICI**

GİRİŞ

Gönen ve çevresi, Anadolu'nun en batı ucunda bulunmasına rağmen, Türkleştirilen ve vatanlaştırılan en eski toprak parçaları içerisinde yer alır. Türkiye Selçukluları döneminden sonra Karesi Beyliği bünyesinde yer alan Gönen, bu beyliğin Osmanlı birliğine dahil olan ilk Anadolu beyliği olması dolayısıyla, baştan itibaren Osmanlı sınırları içerisinde bulunmuş ve bu devletin altı yüz yılı geçen ömrü süresince, Müslüman Türkler yanında eskiden beri bölgede var olan diğer çeşitli unsurları da sinesinde barındırmıştır. Müslüman Türkler Avrupa'ya buradan geçmişler, gittikleri topraklara bu çevrenin insanlarını da götürmüş, yerleştirmişlerdir. Geri dönüş başladığında bunun acısını en iyi hisseden bölgelerin başında da Gönen ve çevresi gelir. Nitekim Gönen bugün de, Osmanlı coğrafyasında bulunan bütün Müslüman unsurları bir arada bulunduran, az sayıdaki vatan parçalarının biridir. Burada hem ilk Türk yerleşmesiyle birlikte gelenleri ve hem de onlarla aynı kaderi ve idealleri paylaşan, Balkanlar ve Kafkasların farklı etnik kökenlere sahip topluluklarını büyük bir kaynaşma içerisinde görürüz. Bu vesile ile önemle kaydedilmesi gereken bir husus daha bulunmaktadır ki, o da Gönen ve Gönenlilerin geçmişlerinde büyük huzursuzlukların, hiçbir zaman söz konusu olmadığıdır. Nitekim bu bölgenin insanları, daha Birinci Cihan Savaşı'nın hemen öncesinde bile, Müslüman ve özellikle de Rum ve Ermeni kökenli Hıristiyanlar olarak birlikte, bir arada bulunabilmenin sınırlarını keşfetmişler ve bunları yaşanılır gerçekler halinde gösterebilmişlerdir.¹ Zaman içerisinde bu huzur ortamı bozulmuş, Gönen de

* Bu metin kurtuluş bayramı kutlamaları dolayısıyla Gönen Belediyesi tarafından düzenlenen (6 Eylül 2004 Gönen) *Kurtuluş Savaşı'nda Gönen* paneline tebliğ olarak sunulmuştur.

** Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

¹ Geçmişin aynası niteliğindeki basın bize bu konuda yeterli malumât verecek durumdadır. 21 Temmuz 1886 tarihli **Karesi** gazetesinde (Nr. 19, 19 Şevval 1303/9 Temmuz 1302) Gönen'e bir posta ve telgraf merkezinin açılmasının gerektiği ifade edilmektedir.

bugünkü demografik yapıya sahip olmuşsa, bu neticenin alınmasında iç dinamiklerden ziyade, dış etkenlerin rolünü aramanın gerektiği bir hakikattir. Söz bu noktaya geldiğinde, ülkemiz geneliyle birlikte, içinde bulunduğumuz topraklar açısından da önemli olan Osmanlı son dönemi gelişmelerinin bazılarını hatırlamamız yararlı olacaktır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun sonunu getiren gelişmelerin başında Birinci Cihan Savaşı (1914-1918)'nin bulunduğu bilinmektedir. Bu savaşın bitiminde Osmanlı İmparatorluğu, kendi cephelerinde yer yer başarılı savaşlar da yapmış olmasına rağmen, birlikte olduğu müttefiklerinin yenilmesiyle mağlup sayılmış; 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'ni, 10 Ağustos 1920'de de, hiçbir zaman uygulama imkânı bulunamayacak olan Sevr Antlaşması'nı imzalamak zorunda kalmıştır. Bilindiği gibi Mondros Mütarekesi, savaştan yenilmiş olarak ayrıldığı kabul edilen Osmanlı İmparatorluğu aleyhine çeşitli hükümler içermekte idi. Bu bakımdan Kurtuluş Savaşı veya Millî Mücadele döneminde Gönen ve çevresi denildiğinde, olayların takibine, öncesinden bir giriş yaparak bu tarihten, yani Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından itibaren başlamak gerekmektedir.

I. CİHAN SAVAŞI SONRASI GÖNEN VE ÇEVRESİ

Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı, yani Birinci Cihan Savaşı'na son verildiği dönemde Gönen'i de içine alan bölgede birçok bakımlardan olumsuzluklar hüküm sürmekte idi. Uzun süren savaş yılları, genç kuşakların cephelerde savaşmasını gerektirmiş, neticesinde büyük yekûnlara ulaşan şehitler yanında, onlardan daha da fazla sayıda gaziler ortaya çıkmıştır. Köy ve kentlerde çalışabilecek nüfusun çok azalması, ekonominin bozulmasına neden olmuştur. Bunun yanında askerden kaçanlar, Müslüman veya Gayrı Müslim kökenli eşkıya çeteleri, hayatı pek zor yaşanılır hale getirmişlerdir.²

Aradan dokuz ay geçtiğinde "haftada bir defa Çarşamba günleri zaptiye vasıtasıyla adî ve taahhütlü mektup kabul ve teatî olunmak üzere bu kere Gönen kazasına bir posta şubesi" açılmıştır (**Karesi**, Nr. 57, 26 Receb 1304/8 Nisan 1303. Bu sırada bir telgrafhane ile birlikte yeni bir ibtidâî ve rüştiye mektebinin de inşasına başlanır ve Gönen Rüştiyesi'nin yeni binası 3 T. Evvel 1303/15 Ekim 1887 Cumartesi günü Karesi Valisi'nin de katıldığı bir törenle açılır (Konuyla ilgili olarak **Karesi**, Nr. 60, 18 Şaban 1304/15 Nisan 1303; Nr. 73, 27 Z. Kâde 1304/5 Ağustos 1303; Nr. 82, 9 Safer 1305/14 T. Evvel 1303'te bilgi bulunmaktadır). Gönen'in Müslüman, Gayrı Müslim ayırımı olmaksızın bütün ahalisi bu eserlere katkıda bulunmuşlardır ki, bu durum burada yaşayan farklı etnik kökenlere mensup unsurların bir arada, büyük sorunlara neden olmadan yaşayabildiklerinin delilidir. Biz bu yardım listelerini tebliğimizin **Ek**'i olarak vereceğiz. Gönen'in yeni Rüştiyesi Karesi Valisi'nin de katıldığı bir törenle açılmıştır. Bu alanda Kaymakam Tevfik Bey'in çok önemli çabaları olmuştur. **Karesi** (Nr. 82, 9 Safer 1305/14 T. Evvel 1303)'de bu konuda Gönen'den gönderilen 7 T. Evvel 1303/19 Ekim 1887 yazı yayımlanmış bulunmaktadır.

² Dönemin Gönen ve çevresinin panoramik bir tasviri için bkz. Özcan Mert, "Anzavur'un İlk Ayaklanmasına Ait Belgeler", TTK Belleten, c. LVI, S. 217 (Ankara Aralık 1992), s. 850-852; Aydın Ayhan, "İşgal Yıllarında Balıkesir Çevresi ve Gönen", Kurtuluş

Bu arada önemli bir gelişme 15 Mayıs 1919'da Yunanlıların İzmir'e asker çıkarmalarıdır. Bilindiği gibi bu çıkışın dalgaları Batı Anadolu'nun önemli bir kısmıyla birlikte 6 Temmuz 1920'de Gönen'i de içine alacaktır. Gönen bu tarihten itibaren 6 Eylül 1922'de Yunanlılardan kurtuluşuna kadar, 26 ay süreyle işgal altında kalmıştır. İşte bu nedenle Gönen'in Millî Mücadele ve Kurtuluş Savaşı dönemi söz konusu edildiğinde, Mondros Mütarekesi'nden Yunan işgaline kadar olan devreyi ayrı, ondan sonra kurtuluşa kadar olan devreyi ayrı değerlendirmek gerekir.

Mondros Mütarekesi ve özellikle İzmir'in işgalinden sonraki dönemde Gönenliler, içinde bulunulan şartların değiştirilmesi, hiç değilse iyileştirilmesi yolundaki çalışmalara eksiksiz katılmışlardır.³ Bilindiği gibi İzmir'in işgalinin ertesi günü 16 Mayıs'ta Balıkesir'de Okuma Salonu'nda bir toplantı düzenlenmiş ve içinde bulunulan şartlarda nelerin yapılabileceği tartışılmıştı. Bunu diğer toplantılar ve ilki 28 Haziran-12 Temmuz 1919'da (diğerleri 26-30 Temmuz 1919, 16-22 Eylül, 19-21 Kasım, 10-22 Mart 1920) olmak üzere *Balıkesir Kongreleri* takip etmiştir.⁴ Gönenliler bu kongrelere ve kongrelerde alınan kararların uygulanmasına etkin biçimde katılmışlardır.

Savaşında Gönen ve Çevresi, Ankara, 1988, s. 9-36. Özer Küpeli, "*İkinci Meşrutiyet Sonrası Gönen ve Civarında Asayiş*", Geçmişten Günümüze Gönen Sempozyumu (Gönen 5-6 Eylül 1998)'na sunulan tebliğ metni. Bu tebliğ sahibinin yaşındakilerin bütün çocuklukları farklı eşkıyalık haberleri dinlemekle geçmiştir. Konuyla ilgili ailemize ait bir ayrıntıyı, rahmete vesile olması dileğiyle buraya kaydetmek istiyorum. Rahmetli baba dedem Mehmet Ali Yazıcı'nın Birinci Cihan Savaşı'yla İstiklâl Savaşı'nı da içine alan sekiz seneyi mütecâviz bir askerlik hayatı bulunmaktadır. Mondros Mütarekesi sonrasında Gönen'in Ömerler köyündeki aile ocağına dönen dedem, demek hâlâ şaka yapabilecek gücü kendisinde buluyordu ki, evlerinin kapısını açan annesine ilk söz olarak; "*Tanrı misafiri kabul edip edemeyeceğini*" sorar. Beklemediği bir sırada karşısında genç bir erkekle karşılaşan büyük ninem, ilk anda oğlunu tanıyamaz ve endişeli biçimde eve kabul eder. O, gelenin eşkıya olabileceğini düşünmekte ve korkmaktadır. Karşılıklı konuşma başladığında ninem, kendisinin de bir oğlu olduğunu ve fakat uzun zamandır haber alınmadığını, belki de ölmüş olabileceğini söyler. Kısa süre sonra biraz daha dikkatli bakma imkânını bulduğunda, yüzünde bulunan ben yerindeki ameliyat izini fark eden büyük ninem oğlunu tanır. Hasretle kucaklaşırlar. Böylece dedem uzun savaş yıllarından sonra ailesine kavuşur, ölüm haberi gelmediği için bir başkısıyla hayatını birleştirmeyi reddederek kendisini bekleyen nişanlısını da görür. Tabi huzura ermek için şimdi de sırada Kurtuluş Savaşı ve yeni devletimizin kurulması bulunmaktadır. Tekrar cepheye gider. Ordularımız İzmir'e girdiğinde o arkadaşlarıyla birlikte değilse bunun sebebi, Afyon'da siperde bulunduğu bir gece, Yunan kurşunuyla yaralanmış, dolayısıyla hastahane de yakmak mecburiyetinde kalmış olmasıdır.

³ Bkz. Mücteba İlgürel, "*Kurtuluş Savaşı'na Gönen'in Katkıları*", Kurtuluş Savaşında Gönen ve Çevresi, Ankara, 1988, s. 45-56; Zekeriya Özdemir, *Kaplıcalar Şehri Gönen*, Ankara, 1998, s. 99-164.

⁴ Geniş bilgi için bkz. *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı'nın Kuvayı Milliye Hatıraları (1919-1920)*, Ankara, 1967; Mücteba İlgürel, *Millî Mücadele'de Balıkesir Kongreleri*, İstanbul, 1999; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki Sivil Direnişten Kurtuluş Savaşı'na Geçerken Uşak Heyet-i Merkeziyesi ve İbrahim (Tahtakılıç) Bey*, Ankara, 1989.

Bu arada İzmir işgalinin hemen ertesinde *Redd-i İlhak*, 10 Eylül 1919'da da *Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti*'ni kurmuşlardır. Gönen'in bu devresi gerçekten sıkıntılıdır. Çünkü Gönenlilerin yalnızca İzmir'e çıkan haricî düşmanı değil, dışarıdan gelen düşmanlarımızın içerideki yerli işbirlikçilerini de düşünmeleri gerekmiştir. Bilindiği gibi Gönen ilki 22-25 Kasım 1919, ikincisi 4-19 Nisan 1920 olmak üzere iki defa Anzavur'un işgaline maruz kalmış, büyük maddî kayıplar yanında, ondan çok daha önemlisi, iç düşmanlara karşı şehitler vermek durumunda bulunmuştur. Bütün bu konular bu panelde kısmen değerlendirildiği gibi, değişik boyut ve kıymette muhtelif çalışmalarda da ele alındıklarından biz yalnız hatırlatmakla yetiniyoruz. Gönen'in Yunan işgal dönemi ise bizim tebliğimizde, **Edincikli Pıtır Hüseyin Efe'nin** faaliyetleri öne çıkarılarak, kısmen genişçe değerlendirilecektir.

15 Mayıs 1919'da İzmir'e çıkan Yunan orduları kendi özel şartları içerisinde, 30 Haziran 1920'de Balıkesir'i, 2 Temmuz'da Bandırma ve Erdek'i işgal ettikten sonra, 6 Temmuz'da Gönen'e girmişler ve onların buradan ayrılışları halen Kurtuluş Bayramı olarak kutladığımız 6 Eylül 1922'ye kadar devam etmiştir. Bu devre ülke geneli açısından bir toparlanma, işgal altında bölgeler için ise, elde bulunan ve organize edilebilen güçlerle Yunanlılarla mücadele devresidir. Gönen ve çevresinde de çok sayıda millî çete kurulmuş ve Yunanlılarla mücadele etmişlerdir. Bu mücadele önemlidir. Çünkü en azından bu karşı çıkma neticesinde Yunanlılar, bu bölgeler halkının kendilerini sevgiyle kabul etmediklerini görmüş ve oldukça pahalıya da olsa, böyle bir bilgiye sahip olmuşlardır. Yine bu sayededir ki, cepheye sürmeleri gereken önemli kuvvetleri, cephe gerisini sağlamlaştırmak adına, esas görevlerinden geri çekmek, millî ordumuzun işini kolaylaştırmak zorunda kalmışlardır.

Bu tebliğin sahibi, esas olarak bu dönemlerin bir mütehassısı olmamakla birlikte, biraz da bölgenin insanı olmam ve Yunan işgalinin acılarını en yakınlarımdan defalarca dinleyerek büyümem dolayısıyla, bu işgalin süresini hep çok kısa bulmuşumdur. Bu sürenin düşmanlarımızın bütün çabalarına rağmen kısalığının, birçok nedenleri bulunduğu muhakkaktır. Bu uğurda gösterilen çabaları yüceltme ve başarının sahiplerinin hakkını vermeyi, her Türk gibi, en tabii bir hak ve görev bilirim. Bununla birlikte Yunan işgalinin süresinin kısa kalmasında, gerek onların ve gerekse Gayrı Müslim yerli unsurların bu sıradaki tutumlarının önemli olduğunu düşünmekteyim. Nitekim bir kısım araştırmacılar da bu noktaya dikkat çekmiş bulunmaktadır.⁵

⁵ Örnek olarak bkz. Zühtü Güven, *Anzavur İsyanı (İstiklâl Savaşı Hatıralarından Acı Bir Sayfa)*, Ankara, 1965, s. 106-108.

Gönen ve çevresinde Yunanlılara karşı silahlı mücadeleye girişen belli başlı çeteler arasında; Edincikli Bacak Hasan ve Pıtır Hüseyin efeler, Çetmili Osman Bey, Sarıköylü Kürt Hasan, Manyas Duraköylü Altıparmak Nuri Bey, Bandırmalı Sâlim Çavuş, Karacabey'in Dânişmend köyünden Hurşid Efe, Balya'nın Haydaroba köyünden Himmet Efe, Körpeağaç'ta oturan Yortanlı Mustafa Efe, Çakmaklı Kâzım Efe, Karabulut Kâzım Bey, Çakırcalı Mustafa Efe... vd. çeteleri saymamız mümkündür. Bunların her birinin yanında 15-50 ve yer yer 100 civarında değişen sayılarda silahlı mücahit bulunurdu. Bu çete reisleri ve onlarla beraber olanların hatıraları, diğer bölgeler için olduğu gibi, bölgemiz için de, bir ölçüde tespit edilmiş ve onlara dayanılarak bazı değerlendirilmeler yapılmış bulunmaktadır. Kemal Özer,⁶ Aydın Ayhan ve Zekeriya Özdemir'in muhtelif çalışmalarını bu vesile ile hatırlamamız yerinde olacaktır.⁷

ANILARIYLA PITİR HÜSEYİN EFE

Edincikli Pıtır Hüseyin Efe, Yunan işgali döneminde başta Gönen ve çevresi olmak üzere önemli çalışmalar yapmış, o sırada henüz 17 yaşında olmasına rağmen⁸ hayatını bu yolda, defalarca ortaya koymuş bir kişidir. Bir mahallî tarih araştırmacısı olan Ali Orhan İlkurşun da, onun bu dönemdeki çalışmalarını, kendisiyle yapmış olduğu bir konuşmada tespit etmiş bulunmaktadır.⁹ Bilindiği gibi her hangi bir olayın anlaşılmasında, onunla

⁶ *Kurtuluş Savaşında Gönen*, Balıkesir, 1964. Bugün, en azından evini tarihçilikten elde ettiği maddî kazançla geçindiren biri olarak, yakın geçmişte birlikte yaşadığımız Kurtuluş Savaşı ve Millî Mücadele dönemini görmüş kişilerin hatıraları derlemek gibi bir düşünceye, neden daha önceki yıllarda sahip olamadığım ve bu hatıraların çoğunun kaybolup gitmesine mani olamadığım için derin üzüntü içerisindeyim.

⁷ Örnek olarak bkz. Aydın Ayhan, "*İşgal Yıllarında Balıkesir Çevresi ve Gönen*", Kurtuluş Savaşında Gönen ve Çevresi, Ankara, 1998, s. 9-36; Zekeriya Özdemir, *Balıkesir Bölgesi'nde Millî Mücadele Önderleri*, Ankara, 2001.

⁸ Ailesi Pıtır Hüseyin Efe'nin doğumunu bize 1314/1898 olarak verdi. Yaşının 17 olduğu ise bizzat kendi ifadesinde belirtilmektedir. Bu vesile ile Hüseyin Pıtır'ın Ek'teki fotoğraflarını bize veren kızı Ayşe Hanım ve torunu Reyhan Öztürk'e teşekkür ederiz. Çalışmamızın basım aşamasında Pıtır Hüseyin Efe'nin ikinci eşi Mürvet Hanım ve bu eşinden olan oğlu Mustafa Bey'le tanışma fırsatı bulduk ve Hüseyin Efe ile ilgili yeni bilgilere ulaştık de, sayfa düzenini koruma endişesiyle yazımızın halihazır şeklini muhafaza ettik.

⁹ Ali Orhan İlkurşun'un eseri *Akbaş Baskını Kahramanı Şehit Hamdi Veyahut Anzavur ve Gavur İmam İsyancıları* ismini taşımakta olup, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'nde Y. 634 numarada daktilo metin halinde bir dosya içerisinde bulunmaktadır. Dosyada yazarın *Haydin Efeler* başlığı altında İzmir'de *Ege Ekspres* gazetesinde 14 Mayıs-8 Ağustos 1958'de 91 bölüm halinde yayımlanan bir seri makalesi de yer almaktadır. Edincikli Pıtır Hüseyin Efe'nin anılarının da bulunduğu (s. 131-144) daktilo metin halindeki çalışmayı hazırlamaya yazar, 1946'larda Ödemiş Halkevi Tarih Müze Başkanı iken başlamış, bu sırada özellikle bölge müftülerine mektuplar yazarak bir kısım belge ve bilgiyi toplamıştır. Aradan yıllar geçtikten sonra, belki de oğlunun (İhsan İlkurşun) Biga İş Bankası Müdürlüğüne tayiniyle bölgeye gelen Ali Orhan Bey, bu sırada mahallinde bazı araştırmalar yapmış, bu arada Edincikli Pıtır Hüseyin Efe'nin hatıralarını da bizzat Edincik'e gelerek kaydetmiştir. Daha sonra "*19 senelik*

ilişkili kişilerin anlatımlarının önemli katkıları bulunabilir. Hiç şüphesiz aynı olay, bütün iyi niyetlerine rağmen, değişik kişilerce, buldukları nokta itibarıyla farklı biçimde kavranabilir ve böylece de nakledilebilir. Bu durum onların tanıklıklarını reddetmeyi değil, bütün diğer tarihî malzemede olduğu gibi, lüzumlu kritikten sonra kullanmayı gerektirir. Bu bakımdan Edincikli Pıtır Hüseyin Efe'nin, olayların oluşundan kırk sene sonra yazıya geçirilmiş olan anıları da, Gönen ve çevresinin Kurtuluş Savaşı dönemi için son derece önemli bir belge niteliğine sahiptir.¹⁰

Edincikli Pıtır Hüseyin Efe'nin 15 Mayıs 1962 tarihinde Edincik'te anlattığı anıları toplam 15 sayfadır. Burada Yunan Postasına yapılan *Çaloba Baskını* ve *Çakmak Bayırı Muharebesi* ile birlikte başka kaynaklarda geçen veya geçmeyen çok sayıda olay yer almaktadır. Bunların hemen tamamında Pıtır Hüseyin Efe bizzat bulunmuş, bazılarını ise duyduklarından nakletmiştir. Biz bunların içeriğini burada kısmen özetleyerek bazı değerlendirmelerde bulunmakla birlikte, metnini de tebliğimizin eki olarak vereceğiz. Böylece farklı açılardan değerlendirmeler yapmak isteyenleri, Ankara'ya gitme zahmetinden de kurtarmış olacağımızı düşünmekteyiz.

Edincikli Pıtır Hüseyin Efe'nin hatıralarının başında Beybaba lâkaplı, Doğu kökenli, esas olarak Mevlut isimli bir emekli binbaşından bahsedilmektedir. Bu kişi buraya Garp Cephesi'nden gelmiş olup, buradaki faaliyetlerle ilgili bilgileri de Garp Cephesi Kumandanlığı'na rapor etmektedir. Bu durum, düşman işgal bölgelerindeki faaliyetlerin, gönüllüler tarafından üstlenilmiş olmakla birlikte, belirli bir plan çerçevesinde gerçekleştirilmekte olduğunu, hiç değilse, merkezin bilgi dağarcığında değerlendirildiğini düşündürmektedir. Yani çetelerin faaliyetleri, günlük tepkiler olarak değil, belirli ölçüler içerisinde de olsa, planlı bir faaliyetin parçaları olarak gerçekleştirilmişlerdir.

Pıtır Hüseyin ve benzeri efelerin yanlarındaki kuvvetler 100-150'şer kişiyi bulmaktadır. Bunlar arasından her çarpışmada, duruma göre, 10-20 arasında şehit verilebilmektedir. Kadrolardaki eksiklikler, kaynaktaki

*araştırmalarının mahsulü olan" çalışmasının basılması veya farklı biçimde değerlendirilmesi amacıyla Türk Tarih Kurumu'na müracaat etmiş olan A. O. İlkurşun'un çalışması Ş. A. Kansu, A. İnan, C. Tükin, T. Özgüç, H. İnalçık, F. R. Unat tarafından incelenmiş; "müsvedde halinde bulunan eserde vak'a müşahedelerine ve ilgililerin hafızalarına dayanan ve bu konular için değerli olan bir takım belgeler mevcut ise de eser tertibi ve olayları izahı bakımından ilmi bir manzaradan mahrumdur. Ancak bir emek mahsulü olduğu gibi, bir başkasının aynı konuda böyle bir dokümantasyon toplaması da oldukça güçtür. Bu itibarla malzeme olarak faydalanılabilecek bir kaynak olarak Kurumca satın alınmasına" karar verilerek Temmuz 1963'te 1000 TL. ya satın alınmıştır. A. O. İlkurşun'un eseri daha önce bazı araştırmalar tarafından da kullanılmıştır. Örnek olarak bkz. Kâmil Su, *Köprülülü Hamdi Bey ve Akbaş Olayı*, Ankara, 1984, s. 29-32.*

¹⁰ Sözlü anlatımların tarih belgesi olarak kullanılmasıyla ilgili değerlendirmeler için bkz. Esra Danacıoğlu, *Geçmişin İzleri Yanbaşımızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz*, İstanbul, 2001, s. 130-145.

gönüllüler içerisinde yapılan seçme sonucunda, kolaylıkla doldurulmaktadır. Şayet vatan müdafaası için gelenlerin tamamı kabul edilse, sayı binleri bulabilecektir. Fakat bu takdirde bakım ve beslenme gibi sorunlarla karşılaşılacaktır. Bu ifadeleri, bölgemiz insanının vatan müdafaasına verdiği önemin derecesinin bir göstergesi olarak değerlendirmenin yerinde olacağına şüphe yoktur.

Pıtır Hüseyin Efe ve diğerlerinin Yunan işgal bölgelerindeki faaliyetleri, Millî Ordu'nun çalışmalarını kolaylaştırmıştır. Çünkü arkasında problem bırakmak istemeyen Yunan Ordusu, çetelerle mücadele etmek için zaman zaman büyük kuvvetlerini cepheden geri çekmek mecburiyetinde kalmıştır. Aynı şekilde işgal bölgelerindeki karakollarda başlangıçta 10-15'er asker bulundururken, bu mevcudu 150-200'er askere çıkarmak mecburiyetinde kalmışlardır.

İşgal bölgelerinde bazı yerli unsurlar, şu veya bu sebebe dayanarak, düşmanla işbirliği yapmışlardır. Pıtır Hüseyin Efe hatıralarında, bu şekilde çalışan bazılarından ve özellikle de Çerkezlerden bahsetmektedir. Fakat onun hatıralarında da açıkça belirttiği gibi bütün Çerkezleri böyle bir işbirliğiyle itham etmek doğru değildir. Çünkü Pıtır Hüseyin Efe ile birlikte çalışan çok sayıda Çerkez bulunmaktadır ve o, bunların isimlerini hatıralarında teker teker saymaktadır. Bu durumda bizim yorumumuz, geçmişten ibret almanın hepimiz için gerekli olduğudur. Bizim coğrafyamızda yaşamak daimî bir dikkati gerektirmektedir. Düşmanlarımız bizi sıkıntıya sokmak için her zaman çalışmışlardır. Zaten devletlerin birbirine duygusal dostlukları olamayacağı, ancak karşılıklı menfaatlerinden bahsedilebileceği, bu konuların uzmanları tarafından da sıklıkla tekrar edilmektedir. Bizlere düşen bu gerçeği hiç unutmamak, ülkemizin ve milletimizin faydasının nerede olduğunun bilinci ve bu bilincin gereklerinin yerine getirilmesi çabası içerisinde bulunmaktır.

Türk milleti esarete hiçbir zaman razı olmamıştır. Mondros Mütareke'sinden sonraki gelişmeler ve millî çetelerin vatanın müdafaası yolundaki çabaları da bu durumun bir göstergesidir.

Yunan işgal kuvvetlerinin baskılarıyla, yerli Rumların taşkınlıkları Çaloba'da ve Gönen yakınlarında Türk millî çetelerinin Yunan askerî postalarına yaptıkları baskınlar sonrasında artmıştır. Çok sayıda Türk köyü basılmış, türlü işkence ve sürgünler yapılmıştır. Bu durumda millî çeteler de faaliyetlerini, Garp Cephesi'nden aldıkları talimâtlar doğrultusunda artırmışlardır.

Millî çetelerin faaliyetlerini sürdürebilmelerinin en önemli şartlarından birinin, yeterli silah ve cephaneye sahip olmaları olduğu açıktır. Bu konudaki sıkıntıya dikkat çeken Pıtır Hüseyin Efe, konunun halledilemez olmadığını da ifade ediyor. Neticede bizim olan ve Müttefiklerin korumasında bulunan mühimmât, para karşılığı Fransız ve İngiliz

subaylarından satın alınmıştır. Hatta Pıtır Hüseyin Efe ile İngiliz subayı arasında dostluk bile kurulabilmiştir.

Yunan Ordusu sorumluları millî çetelerin faaliyetlerinden büyük çapta rahatsızlık duymuşlar ve onların çalışmalarını önlemek için çeşitli tedbirler almışlardır. Nitekim Pıtır Hüseyin'i yakalayıp, kendilerine teslim edene 500 TL. vereceklerini ilan etmişlerdi.

Millî çetelerle Yunan Ordusu arasında cephe gerisinde kıyasıya bir mücadele devam etmişti. Pıtır Hüseyin Efe'nin hatıralarında bunlarla ilgili dikkat çekici detaylar bulunmaktadır. O, Taban köyünde bir baskına uğramış ve 180 kişilik Yunan kuvvetinin arasından iki kişi olmalarına rağmen, ağır yaralı olarak kurtulmayı başarmıştır. Çarpışmalar sırasında 18 Yunan askeri öldürülmüş, üçü de yaralanmıştır. Bundan sonra Pıtır Hüseyin Efe, Canbaz köyünde iki buçuk ay süreyle tedavi görmüştür.

Pıtır Hüseyin Efe tedavisinin tamamlanmasından sonra da bölgedeki çalışmalarına, çarpışmalar ve düşmanın faaliyetlerine mani olma çabaları şeklinde devam etmiştir. Onun faaliyetlerinde dikkat çeken nokta kadın ve çocuklara zarar vermemektir. Buna karşılık çeşitli çarpışmalarda esir düşen düşman askerlerini, koruyarak bakmaları mümkün olmadığından, öldürmektedirler.

Pıtır Hüseyin Efe'nin hatıraları arasında, bölgemizde cereyan eden olaylarla ilgili çeşitli detaylar bulunmaktadır. Örnek vermemiz gerekirse işgal dönemi Gönen'i açısından son derece önemli olan Çakmak bayırı savaşını o bütün teferruâtıyla anlatıyor.¹¹ Yine onun verdiği bilgilere göre; 7 Mart 1921'de Fındıklı'da Yunan kuvvetleriyle millî çeteler arasında şiddetli bir çatışma olmuş, Yunanlılar 40 ölü ve 4 esir vermişlerdir. Neticeden çok rahatsız olmuşlar ve köyü ateşe vermişlerdir.

Millî çeteler oldukça geniş bir bölgede hizmet etmişlerdir. Nitekim Pıtır Hüseyin'in faaliyet bölgesini, yapmış olduğu belli başlı çarpışmaları göstererek, belirlememiz mümkündür. Selmanlı muharebesi, Karabiga'da Yeniçiftlik çevresinde İngilizlerle yapılan çarpışma, Bandırma Kepekler, İvrindi Kayapa köyü muharebeleri ile İvrindi merkez ve Güngörmez Yunan karakolları baskınları, Ayvalık yolunda, Deli Mehmet Hanı'nda, Nâibler ve Karaaydın köyleri çatışmaları, Fındıklı çevresindeki çarpışmalar.

Bugün İzmir'deki ebedî istirahatgâhında yatmakta olan (ölümü 31 Ocak 1982) Pıtır Hüseyin Efe'nin anılarıyla ilgili olarak bizim yaptığımız özlü değerlendirmeler burada son bulmaktadır. Temennimiz düşmanlarımızın, milletimizi bir daha böyle kahramanlık gösterilerine mecbur etmemesidir. Bununla birlikte tarih tekerrür eder ve vatanın müdafaasında birilerine görev

¹¹ Çakmak Bayırı muharebesinin anlatımında ve tarihinin belirlenmesinde İbrahim Ethem Akıncı (*Demirci Akıncıları*, Ankara, 1989, s. 238) ile Pıtır Hüseyin Efendi'nin anlatımı arasında farklar bulunduğu dikkat çekmektedir.

düşerse, bu milletin yeni Pıtır Hüseyin efeler çıkaracağından da kimsenin şüphesi olmamalıdır.

Resim 1: Pıtır Hüseyin Efe

Resim 2: Milli Mücadeleye Katılan bir grup. Sağ başta oturan Pıtır Hüseyin Efe

Resim 3: Pıtır Hüseyin Efe Ailesiyle Hıdırellez Pikniğinde.

Resim 4: Pıtır Hüseyin Efe Bir Kutlamada iki sıra ortada.

EK – I PITİR HÜSEYİN EFE'NİN ANILARI¹²

“Gönen Müftüsü'nün 11 Temmuz 1946 tarihinde gönderdiği cevabî mektup ile Ezine'den Rüstem Çetin'in 17 Mart 1947 tarihli cevabî hatıralarında ismi geçen millî kahramanlardan Pıtır Hüseyin Efe'nin bilgilerini kendinden dinlemek için 15 Haziran 1962¹³ tarihinde Bandırma ilçesine bağlı Edincik nahiye merkezine geldim. Tesadüfen ilk karşıma çıkan zat, vefat etmiş olan Bacak Hasan Efe'nin kardeşi oğlu oldu. O bana Pıtır Hüseyin Efe ile Kâzım Efe'yi kahvede buluşturdu. Oradan da Hüseyin Efe'nin evine gittik. İlk olarak, “*Ezine'den Rüstem Efe'yi tanıyor musun? Hatıralarında bu havalide sizinle beraber on üç harbe girdiğini ve sonra Ezine'ye giderek orada Yunanlılarla sonuna kadar savaşlarda bulunduğunu bildiriyor*” diye sordum. Maksadım Rüstem Çetin'in hatıralarının alakalı bir başkası tarafından teyit ve tasdik edilmesi idi. Çünkü hadiseler mühimdi. Pıtır Hüseyin Efe cevaben, “*Nasıl tanımam bizimle beraber birçok harbe girdi. Atılgan, cesur, tığ gibi bir delikanlı idi*” dedi. Rüstem Efe'nin bahsettiği “*Beybaba*” diye tanınan zat hakkındaki sorularıma da şu yolda cevap verdi: “*Bizim beybaba dediğimiz zat, emekli bir binbaşı idi. Garp Cephesi'nden gelmişti. Raporlarını Garp Cephesi Kumandanlığı'na yazar ve biz de onları gönderirdik. Bu zat Şark vilâyetlerinden Mevlit isminde biri idi. Biz onu harplere götürmezdik, o bize tespih ile remil tutuverirdi. “Bugün kan görünüyor” derse, o gün şehitlerimiz olur, bugün kan yoktur, “muvaffakiyet vardır” derse, netice yine onun dediği gibi çıkardı. Diğer çete arkadaşların “biz ona remil tutturmayacağız, insan giderken acaba kim ölecek diye düşünce ile gidiyor, bize öyle şey lazım değil” dediler. Bu sebeple ben yalnız kendim için remil tutturdum. Biz ona istirdâta Gönen Kaymakamlığı'nı verdik. Esas kaymakam gelince Bayramiç taraflarına gitmişti. Oralarda vefat etti. Gelelim diğer sorularınızın cevaplarına: “Şahsen benim kendi kuvvetim yüz, yüz elli kişi arasındaydı. Savaşlarda onar, yirmişer kişi birden şehit verdiğimiz olursa da derhal gelenler o boşluğu doldururlardı. Biz onların ancak çok silahşor olmalarına dikkat eder, öylelerini alırdık. Arkadaşlarımla kuvvetleri de yüz, yüz elli kişiyi geçmezdi. Onlar da çetelerinde açılan boşlukları yeni gelenlerle doldururlardı. Gelmiş olanları kâmilen alsak, kuvvetlerimiz binlerce kişi olabilirdi. Lakin beslenmek ve barınmak meselesi buna mani olurdu.*”

Yunanlılar bizi ortadan kaldırmak için cepheden 33.000 kişilik bir kolordu olarak üzerimize sevk ettiler. Biz hep bu kolordu askerleri ve Yunan jandarmaları ile harp ederdik. Çerkez çeteleri de bunlarla karışarak bizimle harp ederlerdi. Gönen'in Keçeler köyünden Çerkez Binbaşı Ahmet Bey adında biri vardı. Bu adam ve hempaları İzmir'de Yunan başkumandanı Papalos'un himayesi altında bir Çerkez hükümeti kurmak için bir kongre akdettiler. Ben bu adamı istirdâta yakalayarak

¹² Ali Orhan İlkurşun, *Akbaş Baskını Kahramanı Şehit Hamdi Veyahut Anzavur ve Gavur İmam İsyancıları*, TTK Kütüphanesi'ndeki daktilo metin, Nr. 634, s. 131-144. Metindeki ifadeler aynen korunduğu gibi, bazı hatalar içermesine rağmen, noktalama işaretleri de esas metindeki şekliyle korunmuştur.

¹³ Metnin sonunda konuşmanın yapıldığı tarih 15 Mayıs 1962 olarak gösterilmiştir. Burada bir dalgalığın bulunduğunu düşünmekteyiz. Bu durum verilen bilgilerin niteliğiyle ilgili olmadığı açıktır.

Altıncı Fırka Kumandanı Kâzım Paşa'ya teslim ettim. Benim yanımda ona "Senin kolunu kesseler vücudunun her zerresinden çıkan bir Türk ekmeği suratına çarpar. Sende vicdan denilen şeyden bir zerre dahi yok mu?" diye sordular ve Divân-ı Harp kararı ile idam ettiler. Çerkezlerden avukat Sait Bey isminde biri de, Çerkez hükümeti kurmak için çok çalışıyordu. Şunu da söyleyelim ki Çerkezlerden bizimle çalışanlar da vardı. İsimleri de şunlardı: Hamamlı köyünden Hakkı Çavuş ve arkadaşı İsmail, Hıdır köyünden Hüsnü, Hacımenteş köyünden Kerim ve Hacıosman köyünden Recep nâmuskârâne çalışıyorlardı. Bir gün Hacıyakup köyünden Kadir ismindeki çete başı bir mektup yazarak bize toplaşmak ve anlaşmak teklifinde bulundu. O zaman Recep bu Kadir'e "Sizde hiç de mi akıl ve vicdan yoktur. Sizin arkasına düştüğünüz Anzavur Yunan âmâline hizmet eden bir haindir" demişti. Bu toplantılardan bir iş çıkmadı. Maksatları meğer bizim kuvvetimizi öğrenmek imiş. O kadar ki, bir gün bizimle beraber çetesi ile çalışmakta olan Çepnili Osman Bey'e yazdığı bir mektupta; "Biz Çerkez hükümeti kurmak için çalışıyoruz. Arkamızda İngilizler ve Yunanlılar vardır. Sen de bir Çerkez olduğun halde, ne sebeple Türklere hizmet ediyorsun" demiş, Osman Bey de ona ret cevabı vermişti. Çerkezlerden Türklük için iyi niyet gösterenler pek az zuhur etti. Diğerleri önünden sonuna kadar Yunanlılarla omuz omuza vererek bize kurşun atmışlardır. Benim Tarih huzurunda bu hususta vereceğim cevap budur.

Çerkezlerden Keçeler köyünden Sefer ve Ahmet isminde iki kardeş bizimle beraber çalışmaktalar iken Yunanlılara teslim oldular ve Yunanlılardan aldıkları kuvvetle yedi Türk köyünü soydular ve yine bu adamlar, Keçiler köyü eşrafından, odası her fakir ve misafire açık bulunan Bekir Ağa'yı oğluyla birlikte öldürdüler ki, bu gibi hadiseler sayılmayacak kadar çoktur.

Şimdi de savaş hadiselerini hikâye etmeye başlayalım. Bunlar yalnız Yunan işgali zamanına ait olan şeylerdir. Birinci Cihan Harbi sonunda ordularımızın mağlup olması ile imzalanan Mondros Mütarekenâmesi'nin bize içinden çıkılmaz güçlükler getirdiğini söylemeye hacet yoktur. Ordularımız terhis edilmiş, büyük toplarımız yakılmış, silah ve mühimmat debboylarımız düşmanlar eline geçmiş, boğazlar ve kalelerimiz büyük düşman askerleri tarafından işgal olunmuştu. Bütün bu işler tamamlandıktan sonra Yunan ordusunu bir cellat gibi alıp getirmeleri ile devletin çökmesi, Türk milletinin ölümü gözle görülür bir hal almış, varlıklarımızın müdafaası işi de bir an için cihana boyun eğmeyecek Türk çocuklarına kalmıştı. Yurdun her tarafında olduğu gibi muhitimizin fedakar evlatları da hamiyet meydanına atıldılar, artık bundan sonra akınlar yapılacak, baskınlar tertip edilecek ve pek çok kanlar dökülecekti. Türklerin ne şerefli bir millet oldukları da cihana gösterilecekti. Türk millî çeteleri kuruluyordu, tarihî hadiseler başlayacaktı.

1336/1920 yılı idi. Türk evlatları Gönen'in Çakmak bayırında toplandılar, çetelerini orada kurdular. Baskınlar ve akınlarla millî vazifelerin yapılmasına karar verdiler. İlk toplanan kuvvetlerin yekûnu 300 kişi kadardı ve sekiz kısma ayrılan bu çetelerin başlarında şu efeler vardı.

1-Edincikli Hüseyin Pıtır Efe

- 2-Çakmaklı Kâzım Efe
- 3-Edincikli Bacak Hasan Efe
- 4-Çepnili Osman Bey
- 5-Sarıköylü Kürt Hasan
- 6-Çakırcalı Mustafa Efe
- 7-Bandırmalı Sâlim Çavuş
- 8-Manyaslı Altıparmak Nuri Efe

İlk baskın Gönen'in Çaloba bayırındaki Yunan karakoluna yapıldı ve on Yunan askeri öldürüldü. Gönen yolunda da bir posta arabası vurularak posta muhafızı olan on Yunan askeri ile on beş yerli Rum imha edildi. Bu iki baskının yerli Rum ve Yunan askerleri üzerindeki tesiri hissedilir derecede oldu. Yunanlılar karakollarında onar on beşer nefer bulundurmaktalar iken bu baskınlardan sonra mevcutlarını yüz ellişer iki yüzer kişiye kadar çıkardılar. Bu suretle cephe kuvvetlerini zayıflatmış oluyorlardı. Yunanlılar Çaloba baskınının intikamını almak için Bandırma Rumları ve Yunan askerleri kanlı vakalar çıkarmaya başladılar. Birçok Türk köylülerini işkence atında öldürdüler ve birçoklarını da Yunanistan'a sürdüler. Birçok Türk ailelerini Yunanistan'a sevk etmek üzere Bergama'ya götürmüş ve orada hapsedilmişlerken içimizden Kâzım Efe, çetesi ile birlikte oraya giderek yaptığı bir baskın ile bu aileleri kurtardı ve alıp getirerek evlerine koydu. Rum ve Yunanlıların tecavüz hareketlerine karşı biz de baskınlarımızı artırmış, mukabil hareketlere başlamıştık. Garp Cephesi de bizim faaliyetlerimizi artırmamızı emreliyordu. Biz en çok fişenk tedariki işinden sıkışıyorduk. Fakat o da halledildi. Bol miktarda cephane tedarik edebiliyorduk. Gelibolu Akbaş cephaneliği muhafızı olan bir Fransız subayı bize beher fişenk 15 kuruş üzerinden istediğimiz kadar cephane veriyor ve bunları kayıkla Karabığa'ya bağlı bulunan Kemer köyüne sevk ediyordu. Bu köyün kumandanı da bir İngiliz subayı idi ve o da her fişenk için beş kuruş vermemiz şartı ile bu fişenklerin bize geçmesine müsaade ediyordu. Şahsen ben bu İngiliz ile dost olmuştum. Bu dostluğa bir nişâne olmak üzere bana bin fişengi ile güzel bir İngiliz filintası hediye etmişti. Bu zat istirdâttan sonra bana Kanada'dan bir mektup gönderdi ve bu mektupta "*O zaman ben bir subaydım. Şimdi ise belediye reisiyim, buraya gelseniz ne kadar memnun olurum*" diyordu.

Çarpışmalar Devam Ediyordu

Edincik nahiyesinde Yunanlılar kuvvetli bir garnizon kurdular. Erdek önünde demirli bulunan Averof zırhlısı top atışı ile onları himaye ediyordu. Bunlara bizim de cevap vermemiz lâzım geldi ve bu iş için arkadaşlarımız tarafından o havaliyi çok iyi bilen Bacak Hasan ile ben (Pıtır Hüseyin) seçildik, harekete geçtik, Edincik'e gizli olarak sokulduk. Aradan bir hafta geçmişti ki, hareketlerimize başladık. Türklere işkencelerin her çeşidini yapmakla tanınmış olan üç Rum'u yakaladık ve kendilerini Felek değirmeninde öldürdük. İntika(m)l hareketlerimize şiddetli halde devam ediyorduk. Hadiseler birbirlerini takip ettiği için bütün Yunan garnizonları

koru ve heyecan içinde kaldı. Beni diri olarak tutup Yunan kumandanına teslim edene 500 Lira vereceklerini ilan ediyorlardı.

Taban Köyü Hadisesi

Bir Cuma günü idi. Meşhur bir tüfenkçi ustası ile görüşmek için Taban köyüne gitmiştim. Yanımda ancak bir arkadaşım vardı. Yunanlılar tarafından baskına uğrayacağımı tahmin etmiyordum. Cami odasında köylülerle konuşmakta iken kapı hızla açılarak içeriye giren Yunanlıların silahlarını göğsüme dayamaları bir anda oldu. Bu durum karşısında ben de işkenceli bir ölüm değil, mertçe ölmeyi çoktan göze almış bir adam gibi davrandım ve benim de çektiğim tabancam ile önümdeki düşmanı vurarak aralarına karışmam bir an içinde oldu. Tabancamı işleterek dışarıya fırladım ve karşımda bulunan çeşme duvarını tuttum. Müsademe başladı ve hayli devam etti. Bu işte ben dört yerimden yaralanmıştım. Silahsız sekiz köylünün öldüğünü, Yunan askerlerinin 180 kişi olduğunu ve orada 11 askerinin öldüğünü sonradan öğrendim. Otomatik fişeklerinin tükendiğini ateşinin kesilmesinden anlayarak bir sıçrama ile kaçmağa muvaffak oldum. Aldığım yaralardan kuvvetim kesiliyordu, fakat Allah'ın yardımı ile cesaretim kırılmıyordu. O yaralı halimde iken 60 kadar Yunan askeri önümü kestiler. Taban köyünün kenarına varmıştım. Yanımda bulunan arkadaşım Süleyman Efendi ile müsait bir çukura atıldım ancak pahalıya satılmaya çalışıyordum. Düşmana esir olmamak yegane emelimdi. O çarpışmada 7 düşman askeri daha öldürdüğümü ve 3 kişinin yaralandığını Taban köyü muhtarı Uzun Ahmet'ten öğrendim. Orada yaptığım şiddetli ateşlerden sonra balkana kaçtım. O zaman ben 17 yaşında idim. Ancak attığım mermi boşa gitmezdi. Allah da bana kırılmayan bir cesaret veriyordu ve o sayede karşıma çıkan düşmanları kırıp geçirebiliyordum. Ben orada çarpışırken sipere girmiş olan bir Yunan gedikli benim sırça parmağımdan vurdu ve ben de onu derhal bir kurşunda öldürdüm. Kafası parça parça olmuştu. Benim bu Taban köyü çarpışmam Rum ve Yunanlılar üzerinde çok büyük bir tesir yapmıştır ki, ben bunun faydasını sonra giriştiğim savaşlarda görüyordum.

Taban köyü savaşı ne kadar çetin olmuşsa kurtulmak için çektiğim zahmet de o nispette fazla olmuştur. Düşman kuvvetinin 180 kişi olduğunu söylemiştim. Bunların 100 kişisi Yunan askeri, diğerleri Çerkez ve Pomaklardı.

Ben Gaipler köyünde bulunan Bacak Hasan Efe ile Osman Bey'e mektup yazarak Taban köyüne çağırılmıştım. Kar yağışlı bir gündü. Onlar ertesi gün Taban köyüne türkü söyleyerek gelirlerken mağlup halde Gönen'e gitmekte olan düşman kuvvetleri bu sesleri işitiyor ve bizimkilerin öncülerine ateş açıyorlar, çarpışma da başlıyor, Edincik'in Hamamlı köyünden bir arkadaş da şehit oluyor. Maddî manevî mağlup halde bulunan Yunanlılar ve yanlarında bulunan Çerkez ve Pomaklar Gönen'e doğru çekiliyorlar, Taban köyü çarpışması da bu suretle sona eriyor.

Yaralı olarak Sarı Çayır yolu ile Orta Oba köyüne geldim. Hüseyin Ağa denilen bir ağanın evine yattım. Yaralarımın ağırlığını da hissetmeye başladım. Bacak Hasan ve Osman Bey çeteleri ile gelerek beni orada buldular. Yaralarımı sarıp sarmaladıktan sonra oradan beni alıp Gönen'e beş on kilometre mesafede

bulunan Canbaz köyüne getiriyorlardı. Yolda yine bir harp ile karşılaştık. Meğer Dirako isminde bir Yunan kumandanı 300 kişilik bir kuvvetle bizi takip etmek için Fındıklı köyüne gelmiş ve orada Çakmaklı Kâzım, Bandırmalı Sâlim Çavuş ve Taşlıman köyünden Hurşit efelerin çeteleri ile karşılaşmış ve savaş da o suretle başlamıştı. Bu savaş benim istirahata çekileceğim köyde yapılıyordu. Düşman Fındıklı köyünün içindeki hakim tepeyi tutmuştu. Savaşa Osman Bey ve Bacak Hasan çeteleriyle iştirak ettiler ve etrafta ne kadar çete varsa hepsi yetişti. Düşman 40 ölü ile 4 esir bırakarak perişan halde çekildi. İmdada yetişen kuvvetler şunlardı: Altıparmak Nuri Efe Çetesi, Süleymanlı Ahmet Efe Çetesi, Kocapınarlı İbrahim Efe Çetesi, Boşnak Sarı İbrahim Efe Çetesi, Haydaroba'dan Ümmet Efe Çetesi...

Düşman kendini kurtarmak için köyü ateşe vermiş ve dumandan istifade ederek kaçmıştı. Bu hadisi 7 Mart 337/1921 tarihinde olmuştur. Arkadaşlarım beni Canbaz köyüne getirdiler. Orada köylüleri topladılar. Dağın içinde bir zeminlik kazdılar ve bir odalık yer oydular, içini ağaç yapraklarıyla döşediler. Bunlar rutubetten korunmak içindi. Yapraklar üzerine kilimler yaydılar, kapısını bir yörük kilimi ile kapadılar. Yataklar ve kömür mangalları getirdiler. Bir de doktor getirerek orada beni iki buçuk ay tedavi altında tuttular. Kendi arkadaşlarım yanımda nöbet bekliyorlardı. Düşmanlar da beni öldü zannediyorlardı. Bir gün o dağ hastahanesinden çıktım. Yanımdaki arkadaşları alarak Dede köyüne geldim. Düşman köylerden araba topluyormuş. Onları Eskişehir cephesine gönderecekmiş. Köylüler bu ciheti bana söylediler. Ben de düşman kumandanına bir mektup yazdım: *"Köylülerden araba topluyormuşsunuz, ben mani oldum. İsterseniz gelin, alın. Ben Dede köyündeyim"* dedim. Bu mektubu gören düşman kumandanı; *"Pıtır Hüseyin sağ mıdır?"* diye sormuş. Köylüler de; *"Sağdır. Bizim köye geldi. Orada oturuyor"* demişler. Düşman kumandanı Aydemir'in Mehmet isminde bir Çerkez'den de soruyor. *"Pıtır Hüseyin Taban köyünde yaralanmıştı. Biz onu öldü biliyorduk. Şimdi kendisinden mektup aldım. Hakikaten bu adam elan sağ mıdır"* diyor. Çerkez de; *"Dede köyündeymiş. Ben de bu ciheti köylülerden öğrendim"* cevabını veriyor. Takip için bir düşman kuvveti gelmedi. Köylüler de o angaryadan kurtulmuş oldular.

Yeni Vazifelerim

Bir gün haber aldık ki, Erdek Rumları bahçelerde çalışan Türkleri yoldan geçen Yunan askerlerine göstererek, *"Bunlar Türk'tür. Bunları öldürün"* diyorlar. Düşman askerleri de nişan alarak tarlada çift süren köylüleri yaylım ateş ederek öldürüyorlar. Erdek Ermenileri de bir Paskalya günü, kendilerinden birini eşeğin üstüne ters bindirerek ve bir eline eşeğin kuyruğunu, öbür eline de bir süpürge veriyorlar; *"Türkleri süpürüyoruz"* dedirterek caddelerde gösteriler yapıyorlar ve gülüşüyorlar. Bunları duyunca biz de Belkıs'ın yolunu kestik ki, bu mevkî Erdek, Edincik ve Bandırma yollarının kavşak noktasıdır. Orada hareket halinde bulunan Yunanlıları yakalayıp hepsini bir yere topladık. Ermenilerden de 15, 20 kişi yakaladık ve orada hepsini kurşuna dizerek öldürdük. Gariptir ki bunlar arasında, eşeğe ters binerek *"Türkleri süpürüyoruz"* diyen Ermeni de varmış. Kendisini ölü göstererek onlar arasında diri olarak kalmış. Oradan biz çekildikten sonra, giderek Erdek'teki Ermenilere anlatmış. Bizim de intikam hareketlerimiz devam ediyordu. Bu

hadiseden sonra Erdek ve Yukarıyapıcı'dan gelmekte olan Rum ve Yunanlıları da tuttuk. Onları da kurşuna dizdik. Fakat bunlar arasında bulunan kadın ve çocukları serbest bıraktık ve bu kadınların eline bir mektup verdik ve Bandırma'da bulunan işgal kumandanına götürmelerini söyledik. Mektubun meâli şöyle idi; "*Mıntıkınızda Türk oldukları için birçok kendi halindeki insanlar öldürülmektedir. Biz de Aksakal ve Erdek mintıklarında öldürülen Türklere mukabil ve bire on nispetinde gâvur öldürdük. Bundan sonra da öldürülen her Türk için on gâvur öldüreceğiz. Bunu iyice bilin. Silahsız zavallı Türklerle uğraşmayın, uğraşacaksanız bizimle uğraşınız*".

Erdek ve Balıkesir yolu üzerinde Türklere yapılan zulüm ve tecavüzler bütün çeteleri galeyana getirdi. Her şeyden önce Edincik'te bulunan Rum ve Ermenilerin imha edilmesine karar verdiler. Fakat Edencik bizim memleketimiz olduğu ve öyle imha hadiselerinin kötü neticeler getireceği için biz o kararın önüne güçlkle geçebildik ve Sazlıdere yolunu kesmek için o tarafa hareket ettik. Orada toplanan çeteler şunlardı:

- 1-Edincikli Bacak Hasan
- 2-Kapıdağı Hamamlı'sından Hakkı Çavuş
- 3-Erdekli Hüsni Çavuş
- 4-Keşişli Rifat Çavuş
- 5-Karacabeyli Arnavut Küçük Hasan
- 6-Alaşagırlı (?) Bekir Çavuş
- 7-Çakmaklı Kâzım
- 8-Sarıköylü Kürt Hasan
- 9-Edincikli Pıtır Hüseyin
- 10-Manyaslı Altıparmak Nuri

Bu çetelerin içinde ellilerden yüzer kişiye kadar arkadaş vardı. Hepsinin mevcudu 600 kişiden çok aşkındı. Mıntıka da çok mühimdi. Çünkü Kapıdağı yarımadası düşman işgalindeydi. Bu sebeple oraya her türlü fedakârlıklar göze alınarak gidilmişti. Bandırma işgal kumandanına yazdığımız mektubun verdiği neticeye gelince; Bandırma'ya mektubu götüren Rum kadınları "*Kocalarımızı siz öldürttünüz, siz sebep oldunuz*" diye ağlamışlardır. Erdek Ermenileri ise bizim icraatımızdan galeyana gelerek oradaki Türkleri katliâma uğratmak için müracaat etmişler, fakat işgal kumandanı onlara bizim gönderdiğimiz mektubu göstererek, "*Bundan sonra öldürülecek bir Türk'e mukabil on gâvur öldürülecekmiş*", diyor ve Ermenilerin katliâm yapmasına müsaade etmiyor, hatta Türkleri muhafaza etmek zorunda bulunduğunu ilave ediyor.

Gelelim Çakmak Bayırı Savaşı'na; Bizim başlıca merkezimiz Çakmak bayırı mıntıkası idi. Bütün çeteler burada toplanırlardı. Bu balkanın bir ucu Kaz dağına kadar uzanırdı. Vakit Ramazan'ın birinci günü idi. Arkadaşlar oruç tutmak istiyorlardı. Düşman ise bizi gafil avlamak gayesiyle büyük kuvvetler hazırlamış ve Gönen'den Çakmak bayırına geceleyin gelmişler imiş. Bizim kuvvetlerimiz ise köylerde istirahat halinde idi. Atlarımız da çayırlarda otuyorlardı ve ayaklarından köstekli idi. Savaş sabahın erken saatlerinde nöbetçilere yapılan baskın ateşi ile başladı ve ilk harp bizimle yapılıyordu. Meğer İzmir'den Yunan başkumandanlığından Gönen'e emir ve takviye kuvveti gelmiş ve bu çetelerin tamamen imhaları tebliğ edilmiş imiş. Çakmak mıntıkasına da ayrıca denizden asker çıkarmışlar ve bu sebeple başlayan savaş bütün mıntıkaya şâmil bir hal almıştı. Harp 16 saat devam etti. Bandırma'dan da takviye kuvveti yetişti ise de o da düşmanın imha hareketini muvaffakiyetle başarmasına kâfi gelmedi. Düşman sıkışıyor, her tarafta cepheler kuruyordu. Karacabey'den, Manyas'tan, Susurluk'tan, Balıkesir'den ve Kemalpaşa'dan kuvvetler geliyordu ve bu sebeple savaş çok çetin bir hal alıyordu. Düşman da 200 kadar telefât vermiş, 50 kadar esiri de elimize geçmişti. Bizim de beş şehidimiz ve üç yaralımız vardı. Bizim esir bakmaya veya sevk etmeye vaktimiz olmadığı için esirleri de öldürüyorduk. Bu hadisede bizden intikam alamayan düşman, köyleri yakmaya başladı. Bizim uzakta bulunan arkadaşlarımız da gelerek bizi takviye edince, düşmanın maneviyatı büsbütün kırıldı. İşte bu hadise üzerinedir ki düşman, çetelerin behemehal imhaları için 33.000 kişilik bir kolordusunu cephelerden alarak bizim üzerimize sevk etti. Bu kolordu da önüne gelen köyleri yakmakla işe başladı ve harbe girişti. Bu durum karşısında çeteler bir toplantı yaparak çetin kararlar aldılar. Karara göre bir tarafta harp yapılırken, diğer taraflarda pusular ve baskınlar tertip edilerek düşman şaşırtılacaktı. Kararın tatbikine geçildi. Pusular hazırlandı. Bu karar çetelerin ittifakı ile alındı.

Selmanlı Ovası Savaşı

Sabah olunca Selmanlı ovasında düşmanın çadırlı ordugâhı görüldü. Tertibât alındı ve tek mil çeteler tepelere yerleşti, silah atmadan bekliyorlardı. Bizi gören düşman şiddetli top ateşine başladı. Çetelerden hiçbir silah atılmadığını görünce firar ettikleri zannına düşerek pusularımız dahiline girdi ki, bizim her taraftan birden başlayan ateşlerimiz, düşmanın da top tüfenk ateşleri başlayınca manzara cehennemî bir hal aldı. Tenekeler çalınıyor, davullar vuruluyor gibi korkunç gürültüler her tarafı doldurdu. Düşman çok büyük telefâta uğratıldı. Maksat hâsıl olunca alınmış olan parolaya ve direktife nazaran Bacak Hasan'ın emriyle çekilme yapıldı. Yunanlıların bu çarpışmalarda pek çok telefâtı olmuşsa da, bizim zayiâtımız yok değildi. Bu durum karşısında çekildiğimiz noktada bütün çete başlarının iştiraki ile bir toplantı yapıldı ve muvakkaten Yunan mıntikasını terk etmeye ve İngiliz mıntikasına geçmeye karar verildi ve hareket edildi. Karabiga ve Biga yolunun Çanakkale tarafı İngiliz mıntıkası idi. Orada birkaç çete vardı, isimleri de şunlardı: Çingene Ali Çetesi, Arnavut Rahman Ağa Çetesi, Yeniçiftlikli Mehmet Çetesi ve İskender Çetesi...

Bizim Gönen çetelerimiz İngiliz mıntikasına girdiler. Biga'nın Kırkgeçit boğazından geçerek Biga'ya bir saat mesafede bulunan Havdan köyüne vardılar ki,

bu köy halkı Pomak'tı. Bize "Nereden gelip nereye gidiyorsunuz ve siz kimsiniz" diye sordular. "Biz de Ankara'dan Mustafa Kemal Paşa'nın yanından geliyoruz, Çanakkale'yi almaya geldik" dedik. Gece olunca bu köylüler Biga'ya adam çıkararak bizim söylediklerimizi Yunan kumandanına söylemişler ve o da Çanakkale'de bulunan İngiliz kumandanına vaziyeti telgrafla bildirmiş. Biz de sabahleyin İngiliz mıntkasında bulunan çeteleri çağırdık ve onlar da geldiler ve Gür isimli köyde onlarla buluştuk ve hep birlikte Yeniçiftlik köyüne hareket ettik.

Karabiga'da telgraf memuru Sami Bey isminde bir zat idi. Çanakkale'den işgal kumandanı tarafından Karabiga kumandanına çekilen bir telgrafta vaziyet izah ediliyor ve bu çetelerin imhası için 3.000 İngiliz askerinin harekete geçtiği, ayrıca 600 Türk jandarmasının da hareket ettiği bildiriliyor ve Karabiga'da tedbir alınması emrediliyor. Çanakkale mıntkasında jandarmalar çift olarak dolaşmaktadır. Biz onları gördükçe nasihat ediyoruz; "Sakın İngilizlere aldanıp da Türklere hakaret etmeyin. Bu memleket Türk'tür ve biz hepimiz ölsek bu topraklar yine İngilizlere kalmayacaktır" diyorduk.

Karabiga telgraf memuru hakikat-i halde fedakâr bir vatansever imiş, telgrafın bir suretini çıkarıyor, bizim Yeniçiftlik köyünde olduğumuzu öğrenerek geceleyin kendi başına yola çıkıyor ve bizi bularak telgrafı veriyor, hiç eğlenmeden de Karabiga'ya dönüyor. Biz sıkı tedbir aldık, sabah da oldu. Nöbetçilerimiz büyük bir kalabalığın gelmekte olduğunu gelip söylediler, biz de gelenlerin kimler olduklarını öğrenmek için bir atlı gönderdik ve direktifimizi de ona verdik. Maksadımız gelenler Türk jandarmaları ise bize silah atmamalarını söylemekti. Süvarimiz onların Türk jandarmaları olduğunu anlayınca yanlarına yaklaşıyor ve tabur kumandanı Rıza Bey'e; "Biz vatanımızı kurtarmak için silaha sarıldık. Bu uğurda şehit ve yaralılar vermekteyiz. Hiç olmazsa bize siz kurşun atmayın" diyor. Rıza Bey de; "Sizin hiç birinizin bizim kurşunlarımızla burnu dahi kanamayacaktır. Biz silahlarımızı havaya atacağız. Bundan emin olun. Arkadaşlarınıza selam söyleyin" diyor ve arkadan 2.000 İngiliz askerinin gelmekte olduğunu bildiriyor. Biz mevzilerimizi aldık, icap eden yerleri tuttuk. Şahsen ben Yeniçiftlik köyüne bir saat mesafede bulunan Tokat kırında idim. Savaş da bütün şiddetiyle her tarafta birden başladı ve o gün akşama kadar devam etti. Denizden torpidolar, havadan tayyareler savaşı destekliyorlardı. İngilizler katırlar üzerine binmişlerdi. Benim üzerime gelenler ateşimiz altında erimeye başladılar. Ben orada 23 kişilik bir kuvvetin başında idim. Önümüze gelen İngilizlerden 18 asker öldü, üç yaralıları vardı, iki de esir almıştım. Bunların hepsini de imha ettim. Ben de 11 şehit vermiştim. Diğer arkadaşların yaptıkları harbin neticesini bilemiyorum. İngilizlerle yapılan bu harp denizden, havadan ve karadan olmak üzere çok çetin olduğu için, muhakkak onların verdikleri savaş da çok mühim olmuştur. Biz o savaş üzerine yine Yunan mıntkasına geçtik. Cephede muharebe başladığı için bizim üzerimize sevk edilen kolorduyu geri almışlardı. Bizim çetelerin hepsi de kendi mıntkalarına gittiler, ben de Çakmak bayırına vardım ki, bu sırada Anzavur Manyas'a geliyor. Biga, Gönen ve Manyas taraflarını dolaşılıyor ve Keçeler köyünde bir kongre vücuda getiriyor. Çerkezlerin elebaşları hep oradadır. Yunan kumandanları da oradadır. Anzavur orada 600 yıldır zavallı Çerkezlerin Türkler elinde neler çektiklerini uzun uzun söyledikten sonra; "Artık bu yerler Çerkezlerin

olacaktır. Çerkez hükümetini kuracağız. Yunanlılarla birleşerek Mustafa Kemal'in eli kolu olan çeteleri yok edeceğiz" meâlinde hezeyânlar savuruyor ve bu kongrede şöyle bir karar alınıyor. Anzavur Keçeler köyünden binbaşı Ahmet isminde bir Çerkez'i Manyas ve Gönen havalisine kumandan tayin ediyor ve Çerkez çeteleri teşkil ediyor ki, bu çeteler de şunlardı:

- 1-Gönen'den Ahmet Aydemir
- 2-Pomak köyünden Pomak İsmail
- 3-Sarıköy'den Hasan Hüseyin kardeşler
- 4-Salur'dan Tahir Bey ve Kadir.

Bunlar Yunanlılarla birlikte Türk çetelerine baskınlar yapmaya başladılar. O günlerde Çerkezler Yunanlılarla birlikte Türk çetelerine baskınlar yapmaya başladılar. Tren yoluna yakın bulunan Kepekler köyünde önümüzü kestiler. Sabahleyin başlayan savaş çetin oldu. Neticede Yunanlılardan 20 kişi bize teslim olmak zorunda kaldı. Biz öyle hücum ettik ki, onlar da şaşılar ve şaşırıldılar. Otların içine yatmışlar, silahlarını nereye attıklarını bilemiyorlardı. Biz önümüze 20 esiri katarak dağa çekildik. Askerler arasında bir de gedikli vardı. Hepsini orada öldürdük. Çünkü esirleri muhafaza etmeye ve onları beslemeye imkân yoktu. Oradan İvrindi tarafına hareket ettik. Osman Bey ve Bacak Hasan da beraberdi. Kayapa köyü civarında kaldık. İvrindi'de bulunan düşman bizim oraya geldiğimizi öğreniyor, bizi diri diri tutacağı zannına düşüyor ve üzerimize yürüyor ve çarpışma da başlıyor. Biz hepimiz 40 kişi kadardık. Düşmanın 30 kişi kadarını imha ettik. Karşımda bir taş ocağı gözüme ilişmişti. Orada daha iyi iş göreceğimi düşünerek koşarken dört düşman askeri de peşim sıra koşturaya başlayınca ben derhal ocağın duvarına mevzi aldım. Onlar da düzde kaldıkları için dördünü de birer birer vurarak öldürdüm. Silah ve cephanelerini de aldım. Bu savaşta bizim elimize 35 silah geçti. Düşman da İvrindi kaza merkezine kaçmaya başladı.

İvrindi Karakoluna Baskın

Aradan sekiz on gün geçmişti. Bir gece İvrindi karakoluna bir baskın yaptık. Efrâdını da uyur halde bastırdık. Karakol binasını da ateşe verdik, kaçamayanlar diri diri yandılar. Biz de orada hiç eğlenmeden Kazdağı'na hareket ettik. Çünkü ertesi gün Balıkesir'den birçok kuvvetlerin gelecekleri muhakkaktı. Sabahleyin Kazdağı'nın eteğinde yola taksim olduk. Ben Balıkesir'den çıkarak Ayvalığa gitmekte olan Yunan askerleri için pusu kurmuş oluyordum ve subayları ile birlikte beygirler üzerine binmiş oldukları halde üzerime geldiler. Beraberlerinde arabalar da vardı. Hepsini çevirerek ormana götürdük ve orada hiç birini bırakmadan öldürdük. Onlar Ayvalık, Edremit ve Balıkesir'den Yunan askerleri ile birlikte gelmekte olan Rumlardı. Ölülerini arabalar içine koyarak yolun dönemeç noktasına bıraktık ve bir mektup yazarak Yunan zabıtının üzerine koyduk. Bunda; *"Türlere fenalık yapanların halleri hep böyle olacaktır. Türlere hakaret ve fenalık etmezseniz, biz de size karşı bu şekilde davranmayız. Siz bizim memleketimizden bir an evvel çekilin,*

gidin" diye yazılmıştı. Mektubu imzalayanlar ise Bacak Hasan, Çakmaklı Kâzım efeler ve ben ve Osman Bey idi.

Deli Mehmet Hanma Yapılan Baskın

Mart ayının kar yağışlı bir günü idi. Edremit işgal kumandanı etraf kazalardan topladığı askerlerle bizim takibimize memur edilmiş ve bunlar Deli Mehmet Hanı'na inmişlerdi. Baskın esnasında düşman kumandanı yayılım ateş esnasında vurulup öldü. O kurşunu Bacak Hasan atmıştı. Yunan askerleri de içerden boşanmış, arkadaşların üzerlerine doğru koşuyorlardı. Ben olduğum yerden bağırdım: *"Arkadaşlar, avlar üzerinize geliyor, bunları yere serin"* dedim. Arkadaşların yayılım ateşiyle onlar da dediğim gibi yere serildiler. Bir kısmı da kaçarak canlarını kurtardı. Ben oda kapısına ateş ederek içerden kimsenin çıkmasına imkân vermiyordum. Neticede onlar da teslim oldular. Miktarları 30 kişi idi. Ve hepsi de Yunan jandarması ile püsküllü efsun askerleri idi. Üzerlerine bir yazı bıraktık ve şunları yazdık; *"Memleketimizi terk etmedikçe her adım attığınız yer size mezar olacaktır"*. Bu hadiselerde vazife gören çete reisleri; Edincikli Bacak Hasan, İvrindili Salih, Gönenli Çakır Ömer, Doğancılı Şehit Arnavut Ali Bey, Edincikli Pıtır Hüseyin, Çepnili Osman Bey.

Bu hadiseden sonra düşman, ordularından kuvvet alarak Avunya istikametinde bizim takibimize çıktı. Takviyeli karakollar kurmaya başladı. Biz en ziyade bu havalide uğraştığımız için fazla karakollar kuruyor, fakat yine Yunan efrâdı korku ve heyecan içinde yaşıyorlardı.

Bir gün Avunya'nın Koyuneli nahiyesinde toplanıyoruz. Sabah olunca Nâibler köyüne hücum ediyoruz. Arkadaşların bir kısmı da Karaaydın madeninde bulunan düşman askerleri üzerine saldırıyor. Nâibler köyünde çok şiddetli bir harp yapıldı ve düşman darmadağın edildi. Diğer arkadaşlar da Karaaydın madenini ateşe verdiler. Onlar da düşmanı bozdular. Takip kuvvetleri arasında Dıraka isminde bir düşman kumandanı olduğunu, başında ordudan gelmiş bin kişilik bir kuvvet bulunduğunu işitip duruyorduk. Bunlarla da tesadüfî bir çarpışma yapıldı. Neticede onlar da bozularak kaçtılar. Bizden ise Erdekli Çapraz Hüseyin Efe ile bazı arkadaşlarımız şehit düştü ben de kolumun iki yerinden hafifçe yaralandım. Yanımda bulunan arkadaşım Tefik Efe hafif bir yara almışken sonra o da şehit oldu. Biz onu bir köyün mezarlığına götürerek defnettik ve düşmanlarımızın bıraktığı ganimetleri toplayarak merkez ittihaz ettiğimiz Fındıklı dağına çekildik. Birkaç gün sonra Fındıklı dağında istirahat halinde idik. Yorgunluğumuz da kalmamıştı. Bir süvari fırkasının çeteleri imha etmek kararı ile harekete geçtiği haberini aldık. Cephelelerdeki savaşlar biraz hafiflediği için Türk çetelerini imha etmek üzere harekete geçmişlerdi. Fakat gün geçtikçe çeteler de kuvvetleniyorlardı. Herkeste; *"Bu düşman yurdumuzdan atılmadıkça bizim için rahat yüzü yoktur"* fikri hâsıl olmuştu ve içerden gelen emirlerde de, *"Düşmanı rahat bırakmayın"* deniliyordu. Biz de tekrar harekete geçtik. Balya, Balıkesir üzerinden gelmekte olan bu süvari fırkasıyla Mancılık kömür ocakları tepelerinde karşılaştık. Savaş başladı ve çok kanlı oldu. Onlar fazla miktarda makineli tüfenk kullandıkları için mevzilerimizde akşamı zor yaptık. Bizden yüz kere üstün olan düşmanı gerçi bir adım ileri

attırmadık ise de fazla mukavemet etmek de mümkün olmadı. Bununla beraber düşmanda hafif bozgun alametleri de görülmüyordu. Katırlara yüklenmiş olan cephanelerini bırakarak firar ettikleri için biz onları çevirdik ve başlarındaki askerleri öldürdük. İleri hatlarda bulunan arkadaşlarımızdan Süleyman Efe ile Tevfik Efe ayaklarından yaralandılar. Akşam olup da karanlık basınca İvrindi istikametinde harekete geçtik. Düşman da bizden istediği öcünü alamayınca merkez ittihaz ettiğimiz İvrindi'yi ikinci olarak yaktı.

Biz fırsat kaçırmıyorduk. Ertesi gün düşmanın İvrindi'nin Güngörmez köyündeki karakolunu bastık ve gafil avladığımız karakol efrâdını kırdık, kalanları da perişan halde kaçırdık. Karakol binasını da ateşe verdik. Düşman o baskında da neye uğradığını bilemedi. İzmir'den Bandırma'ya kadar olan sahayı temizlemek için harekete geçtiler. Biz Soma'ya doğru gidiyorduk. Soma'ya yakın olan Çepniler köyüne vardık. Ala Süleyman adında biri bu köyün başında imiş. Ben o zaman 17 yaşında bir genç olduğum için bize inanmadı ve şaşırıldı. *"Dünyanın gâvurunu kıran Bacak Hasan ve Pitir Hüseyin dedikleri siz misiniz"* diye soruyordu. *"Fakat ben siz söyleseniz de inanmıyorum"* sözünü tekrarlar söylüyordu. Biz ondan Soma tarafında neler olduğunu sorduk. Orada Yahudi Kumandan diye isim alan bir işgal kumandanı varmış. Oraları kasıp kavurmuş. *"Ben buralarda çete yaşatmam"* diye övünmüş. Biz Soma tarafındaki çeteler hakkında malumât toplamış bulunuyorduk. Oradan Soma'ya on kilometre mesafede bulunan bir köye gittik ve Yahudi Kumandan'a birini gönderdik. Tembihimize göre şunları söyleyecekti: *"Bizim köye 20 kişilik bir çete geldi. Ahaliyi soymaktadır"* diyecekti. Geleceklere karşı pusularımızı kurmuştuk. Düşman kumandanı da; *"Bunları yakalarım ve İzmir'e gönderirim"* düşüncesiyle harekete geçmiş ve müfrezenin önünde gelirken pusumuza ilk düşen o oldu. Kendini kurtaramayacağını görerek teslim oldu. Müfrezesinden on kişi de silah atmadan teslim oldular. Diğer kuvvet müsâdemeye başladı ve savaş üç saat kadar devam etti ise de onlar da perişan oldular. Yaralılarını bırakarak kaçmışlardı. Bu kumandanın ismi Totori imiş. Sakız adasındanmış. Yunan ordusuna gönüllü olarak gelmiş, onlar da bunu takip kumandanı yapmışlar imiş. Totori güzel Türkçe konuşuyordu. On esiri ve yaralıları orada Totori'nin gözünün önünde öldürdük. Kendisini de Balıkesir yakınına götürdükten sonra, orada ve bir anayol içinde öldürerek üzerine yazılı bir kâğıt bıraktık; *"Soma kumandanı Yahudi Kumandan Totori"* demiştik ve *"Bunu öldüren çetelerdir"* ibaresini de yazmıştık.

Sındırgı yolu üzerindeyiz. İleride Türk Piyala ve Çerkez Piyala adında iki köy varmış. Orada harp yapılmakta olduğunu söylediler. Öğrendik ki Kırkağaç köyünden 50-60 kadar kuvveti bulunan Saçlı Efe isminde biri Çerkez Piyala köyünde Yunan kumandanı Dırako kumandasındaki askerlerle harp ediyormuş. Biz o semte yönelip de vardığımız zaman Saçlı Efe Yunanlıları bozmuş ve dağıtmış bulunuyormuş. Ve atlarını ellerinden alarak Türk Piyala köyüne götürmüş ve sonra tekrar Çerkez Piyala köyüne gelmiş. Bu ciheti öğrenen düşman kumandanı Dırako da gece olunca onlar üzerine saldırmış ve hayvanâtı da almış ise de Saçlı Efe karşısında tekrar zayıt vererek kaçmaya mecbur olmuş. Biz de o tarafa giderken bir köyde Saçlı Efe ile karşılaştık ve tanıştık. İsmi Mustafa imiş. Onunla beraber olarak her iki Piyala köyüne gittik ve durumu tetkik ettik. Onlar orada bizden ayrılarak

Kırkağaç taraflarına gittiler, biz de Sındırgı'nın Çekirdekli köyüne vardık. O cihetlerde fazla miktarlarda düşman kuvvetlerin bulunduğunu öğrendiğimiz için yolu kestik. Bu kuvvetler Çerkez atlıları ile birleşerek, oralarda bulunan Parti Pehlivan kuvvetlerine hücum etmişlerse de muvaffak olamamışlar imiş. Biz de Balıkesir yolunu tutmuş bulunuyorduk. Sabaha karşı arkadaşlarımızdan Altı Parmak Nuri Çömlekçi köyüne gidiyor ve orada Yunan kumandanı Dırako'nun bulunduğunu öğrenerek bir baskın veriyor ve 15 kadar düşman askerini öldürüyor. Geri kalan düşman askerleri de atlarını ve teçhizatlarını bırakarak firar ediyorlar. Altı Parmak Nuri ele geçirdiği atları ve sair malzemeyi alarak Sülarya bakanında Hasıralan köyüne varıyor. Biz de Balıkesir kenarından geceleyin geçerek Hasıralan köyüne vardık. Altı Parmak Nuri ile orada buluştuk. Ondan öğrendiğimize göre Manyas taraflarında, son zamanlarda bir Türk çetesi vücuda gelmiş ve az zamanda çok işler görmüştür. Bir müsâdeme neticesinde Bandırma Yunan kumandanını esir almıştı. Bu kahramanın ismi de Hacı Mustafa idi. Sonra şehit oluyor ve yerine Deveci Murat isminde biri geçiyor ki, bu arkadaş çok cesûrâne hareketlerde bulunuyordu. Bu çetenin teşekkülü vesilesi ile o tarafa gittik. Ve orada Çakırhamam köyünün çeteler için bir toplanma yeri olmasına karar verdik. Ben oradan yanıma bir arkadaş olarak Edinciğe hareket ettim. Maksudım da orada Çapadis isminde azılı bir Rum eşkıyası türemiş ve etrafı heyecan içinde bırakmıştı. Cinayetlerin her çeşidini işlediğini işitiyorduk. Ben de onu temizlemek için gelmiştim. Çürüden köyünde Ağa Osman isminde bir zata misafir oldum. Çapadis hakkında ondan hayli malumât aldım. Süleyman ve Rasim adlarında iki arkadaşı çağırttum. Çapadis'in durumunu onlar tetkik edecekler ve gelip bana haber vereceklerdi. Vazifelerini yaptılar. Gezip dolaştıktan sonra Çapadis'in meyhanede olduğunu söylediler. Ben meyhanede başkalarının da vurulması ihtimalini düşünerek onun evi önüne gittim ve gizlendim. O geliyordu. Hiç acele etmedim. O bize "*Ulan siz kimsiniz?*" deyince, sesinden onun olduğunu anladım ve silah atmadan gözü baka baka öldürdüm.

Türkiye Haritaları Nasıl Ele Geçti

Çapadis'i öldürmek için atlarımızı değirmende bırakmıştım. Varıp onlara binerek hareket ettiğim zaman ne göreyim, bazı Yunan askerleri ayakta duruyorlardı. Ateş açarak beş dakika içinde ve yapılan müsâdeme neticesinde onları öldürdük. İki esir ile yüklü katırlarını ele geçirdik. Meğer bu yüklerde Türkiye haritaları varmış, ölen askerler de harita çıkarma heyetinin muhafızları imiş. Oradan ayrıldık. Arkamızdan Yunan kumandanı beş kişilik bir heyet ile bir mektup gönderdi. Heyetin yanında Gönenli Kızık Hasan'la Börekçi Hasan da vardı. Kumandan benden 15.000 liraya mukabil haritaları istiyordu. Tabî ben de vatanımın haritalarını para ile satamazdım, ret cevabı verdim ve şu yolda da haber gönderdim; "*Eğer bunları almak istiyorsa Çakmak köyüne gelsin*" dedim. Düşman ne yapsa bizim hakkımızdan gelemiyordu. Bir tedbir olmak üzere Edincik mıntıklarındaki çetelerin ailelerini toplayıp sürgün etmek teşebbüslerine geçti ve bize; "*Ailelerinizi kurtarmak istiyorsanız gelin teslim olun*" diye haber gönderdi. Hiç şüphesiz teslim olan bulunmayınca aileleri alıp götürdüler. Bandırma'dan trene bindirerek Soma'ya ve oradan Bergama'ya götürüyorlardı. Oradan da Midilli adasına sevk edeceklerdi. Bunu öğrenen arkadaşlarımızdan Çakmaklı Kâzım Efe,

çetesini alarak Bergama'nın yolunu tutuyor ve civar köylerden sürgün edilecek ailelerin nereye kapatılmış olduğunu öğreniyor ve orada bulunan karakolu basarak ve efradını imha ederek 80 kadar aile efradını önüne katıyor. Dağlardan, ovalardan gece ve gündüz demeyerek götürüyor. Tertibatını da üç kısım üzerinden alıyor; Birinci kuvvetli kol gelecek Yunan askerlerine karşı idi. İkinci kol önden gidiyor, üçüncü kol yanlardan yürüyor. Kışın da pek şiddetli günleriydi. Bu aileleri Fındıklı merkezine ulaştırarak köylere taksim ediyor ve onların sonuna kadar bakılmalarını da sağlıyor. (Hadise hakkında bu Kâzım Efe ile Edinciğe gittiğim gün ben de (Ali Orhan İlkurşun) görüştim. Hadiseyi tafsilâtı ile ihtiyarlamış bulunan Kâzım Efe'nin ağzından dinledim).

Bir gün Balya Pazar köyü kenarına vardığımız zaman köylüler ve köylü kadınlar elleri ile gerilerini göstererek işaretler veriyorlardı. İçlerinden biri koşup gelerek düşmanı gösterdi. Ben de çetemle birlikte bayırı tutmak için tırmanmağa başladım. Arkamdan gelmekte olan Bacak Hasan Efe'ye haber yolladım. Bayırın bir tarafını ben, öbür tarafını da Bacak Hasan tutmuştuk ve mevzî almıştık. Düşmanın önünü kesmiş bulunuyorduk. Köylüler bu kuvvetin başında bir binbaşı ile bir teğmen olduğunu söylediler. Biz tepeleri sıkı tutmuştuk. Düşman da önümüze gelmişti, savaş da başladı ve devam etti. Neticede düşmanı bozduk, binbaşı da yaralı olarak elimize esir düştü. Onunla beraber dört asker de teslim oldular. Düşmanın 30 kadar ölüsü vardı. Onların silahlarını kâmilan topladık. Ölüler arasında 10 kadar sünnetli Çerkez ölüsü zuhur etti. Çerkezler daima Yunan askerleriyle birlikte hareket ediyorlardı.

Alakilise Baskını

Gece olmuştu. Alakilise isimli bir köyü basmak için hazırlandık ve harekete geçtik. Köyün kenarına varınca da binbaşı ile dört esiri öldürdük. Bu köyde sabaha kadar harp yapıldı. Köyü ateşe verdik. Papazı da ateşlediğimiz kilise içine atarak orada yaktık. Bu papaz Türklere yapmadık fenalık bırakmamıştı, pek hain bir gâvurdu.

Karaköy Savaşı

Bu hadiseler Yunanlıları çok kızdırdı. Yeniden kuvvet tedarik ederek takibimize koyuldular, biz de Yenice'nin Karaköy isimli köyünde bulunuyorduk ve arkadaşları oraya davet etmiştik. Gelen arkadaşlarla oradan ayrıldığımızdan iki saat sonra düşman bu köyü bastı. Orada yalnız Erdeğin Hamamlı köyünden Abti Çavuş kalmıştı. Erdekli Hasan Çavuş da oraya henüz varmış bulunuyordu. Savaş da başlamış, bizim millî çetelerle köyün içinde müdafaa etmek zorunda kalmışlardır. Çünkü düşman onları gafil bastırmıştı. Hasan Çavuş'un Erdekli bazı arkadaşları güzel Rumca bildikleri için Yunan askerleriyle tanışmışlar; onları aldatarak birkaçını sağ olarak tutmuşlardır. Ben bulunduğum yerden silah seslerini işittiğim için oraya koştum ve köyü sarmış olan düşmanı arkasından sardım ve düşmanı bozдум. Oradan da düşman 20 ölü, 17 yaralı ve 3 esir bırakarak firar etti. Biz de oradan dağ merkezimiz olan Fındıklı'ya vardık ve düşman askerlerini orada öldürdüm.

Fındıklı Savaşı

Aradan üç gün kadar geçmişti. Biz Fındıklı'da istirahat halinde bulunuyorduk. Drako ismindeki Yunan kumandanı Yunan ordusundan seçilmiş 300 kişi ile bizi imha etmek üzere harekete geçmişti. Fındıklı köyü çete harplerine çok elverişli tepeleri bulunan bir mevki idi. Düşman bize gelmeden köylülerden haber geldi. Bizim köylerde telefon teşkilâtı vardı. Fakat onlar bizim bildiğimiz telefonlardan değildi. Onlar insan gözü ve sözü ile yapılan şeylerdi. Bir köye düşman geldi mi, gençlerden biri koşarak haber getirirdi. Düşmanın tahmini miktarını da söylerdi. Bizim köylerdeki teşkilâtımız her yerde bu şekilde ve muntazamdı.

Drako kuvvetleri ile geldi, fakat ilk atışı biz yaptığımız için neye uğradığını anlayamadı. Çünkü o kendi aklınca bize habersiz geliyordu. Bu savaş altı saat devam etti. Düşman bizden kat kat üstün olduğu halde muvaffak olamadı. 20 kadar ölü, iki yaralı bırakarak perişan halde dağıldı. Fındıklı harbi de bu suretle sona erdi.

Kumandan Drako'nun Hüviyeti

Drako, Midilli'den heyecanlı bir kumandandı. Güzel Türkçe'si vardı. Köylülerle konuşurken; *"Bu çeteleri imha etmezsek bunlar ordunun arkasında daima bir bomba gibi zararlı olurlar. Bunların behemehal imha edilmeleri lâzımdır. Başkumandan Papalos bu vazifeyi bana vermiştir. Bu çeteler kendiliklerinden gelsinler bana teslim olsunlar"* dermiş... Köylüler de bunları bize anlatırlardı. Bu kumandan bizim bulunmadığımız bir zamanda Fındıklı köyünü yaktı ve çok da namussuzca hareket etti. Biz de onun intikamını unutmadık. Bir gün İvrindi'nin Kapıyolları köyünde Drako ile bir müsâdemeye tutuştuk. İntikam harbi yapıyorduk. Savaş görülmemiş bir şiddetle yapılıyordu. Drako'nun sol kolu kırıldı. Çok güvendiği başçavuşun da ayağı kırıldı. Bu yaralı çavuş elimize geçti ise de Drako'yu kaçırabildiler. Bizim Bacak Hasan Efe de ayağından yaralandı. Savaş neticesinde Drako kurtuldu, fakat kuvveti perişan halde dağıldı. Biz Bacak Hasan'ı kendi dağ hastahanemize götürüp yatırdık. Doktorumuz da Bigalı Muammer bey idi. Çok fedakârdı.

Bizim yüzümüzden düşmanın yaktığı Fındıklı köyünü eski halini almak üzere yeniden biz yaptık.

Gönen Muharebesi

1338 yılının Eylül iptidaları veyahut Ağustos ayının son günleri idi. Ordularımız her yerde galip gelmiş, Yunanlılara layık oldukları cezaları veriyordu. Biz de son vazifelerimizi yapıyorduk. Bir gün Gönen kasabasını 700 kişilik çete kuvvetlerimizle çevirdik. İçeride Binbaşı Drako kumandasında 3.000 Yunan askeri vardı. Savaş başladı ve bütün gece devam etti. Neticede ise maneviyatı alt üst olmuş olan Yunanlılar 800 kişi kadar ölü verdikten sonra kalanları teslim oldu. Gönen'de 7 Eylül 338 günü tarafımızdan istirdat edildi. Oradan 9 Eylül'de Edinciğe yöneldik ve düşman kuvvetlerine hücumu başladık. Oradaki Yunanlılar da 3.000 kişi kadar vardı. Onların topları ve her cins silahları olduğu gibi, denizde de donanmaları bulunuyordu. Biz şiddetle hücum ediyorduk. Kuvvetimiz de 1.000 kişi kadar

olmuştu. Orada 16 arkadaşımızı şehit vermiştik, düşmanın zayiâtı ise çok fazla idi. Sâlim Bey kumandasındaki süvari fırkası da Edinciğin Çarık köyünde iltihak etti ve harbe onlar da katıldı. Arkadan Kocaeli Grup Kumandanı Halit Paşa da yetişti. Edincik, Bandırma ve Kapıdağı'nda bulunan düşman kuvvetlerine hep beraber hücum ediyorduk. Sağ kalan düşmanı denize döküyorduk. Her iş bitmiş, Yunanlılar da akıbetlerini bulmuşlardı. Karalarımız, denizlerimiz Yunan lâşeleriyle doluyordu. Hülya peşinde koşmanın ne demek olduğunu onlar da görmüşler, bütün dünya da anlamıştı.

15 Mayıs 1962

Edincikli Hüseyin Pıtır Efe'nin İfadesidir.

EK- II GÖNEN HALKININ YARDIMSEVERLİĞİ

Karesi, Nr. 63, 9 Ramazan 1304/20 Mayıs 1303

“Gönen kasabasında müceddeden inşa olunmakta bulunan mekteb-i rüşf ve ibtidâî ile telgrafhâne masârifine medâr olmak üzere kasaba-i merkûme hamiyet-mendânından Burzî-zâde Osman Efendi tarafından 216 ve Arnavut Nuri Ağa tarafından 162 ve Arnavutoğlu Hacı İsmail Ağa cânibinden 216 Hacıoğlu Hüseyin Ağa tarafından 54 İdare azâsından Yorgi Çorbacı tarafından 108 Belediye azâsından Dimo Çorbacı cânibinden 80 kuruş itâ olunduğu mahallinden bildirilmiştir”.

Karesi, Nr. 65, 23 Ramazan 1304/3 Haziran 1303

“Gönen kasabasında müceddeden yapılmakta bulunan mekteb-i rüşf ve ibtidâî ve telgrafhâne masârifine medâr olmak üzere bu kere dahi mahallinden bildirilen zevât-ı hamiyet-simâtın esâmisi ile verdikleri mebâliğin miktarı ber-vech-i âtî derc-i sahîfe-i sûtûn olunur”.

Kuruş

162	Gönen kasabasında Laz Hacı Hüseyin Efendi
108	Beyoğlu Hacı İbrahim Ağa
108	Kalaycıoğlu Hasan Ağa
108	Unlu-zâde Hacı Hasan Ağa
108	Hacı Mustafa Ağa
108	Pilevneli Ali Molla
108	Mahkeme-i Şer’iye Kâtibi Ahmed Efendi
108	Mumcu-zâde İbrahim Ağa
80	Kavaf Filibeli İbrahim Efendi
60	Manifaturacı İmam Mustafa Efendi
60	İbişoğlu Hacı Ahmed Ağa
60	Çakmaklı Hacı Ahmed Efendi
54	Dolma-zâde Ali Ağa
54	İnceoğlu Hasan Çavuş
54	Manifaturacı Kara İsmail Ağa
54	Salih Ağa-zâde Mahmud Ağa
54	Kırımlı Ali Ağa
54	Hacı Kadir-zâde Mehmed Ağa
54	Burcu-zâde İbrahim Ağa
54	Muhacir Müslim Ağa
60	Helvacı Mete Çorbacı
50	Nalbant Hafız Ağa
50	Kerimoğlu Mehmed Ağa
40	Berber Süleyman Ağa

40	Kahveci Halil Ağa
40	Ekmekçi Kerim Ağa
40	Pançoğlu Simon Ağa
40	Ekmekçi Filip Ağa
40	Karahüseyinoğlu Hacı İbrahim Ağa
40	Ekmekçi Karabıyık Nikola Çorbacı
40	Debbağ Ali Efendi
40	Şişoğlu Hacı Ahmed Ağa
40	Ruşçuklu İsmail Ağa
40	Baki-zâde Ahmed Efendi
40	Mehmed Ali Çavuş
40	Pilevneli Sandıkçı Mustafa Ağa
30	Bahçivanoğlu Ali Usta
30	Burhan Hasan Efendi
27	Pilevneli Mustafa Ağa
20	Kırımlı Gaffar Usta
20	Hezergradlı Hafız Ağa
20	Şarlı Ali Pehlivan
20	Arap Mehmed-zâde Mehmed Efendi
1101	Yortan Karyesi
400	Alaaddin Karyesi
324	Çerkez Keçideresi
150	Sızı Hasan Bey Karyesi

Karesi, Nr. 68, 22 Şevval 1304/1 Temmuz 1303

“Gönen kasabasında müceddeden yaptırılmakta olan mekteb-i rüşdî ve ibtidâî masârifâtına medâr olmak üzere muâvenât-ı nakdiyede buldukları def’a-i sâlise olarak mahallinden bildirilen zevât-ı hamiyet-simâtın esâmîsi ile verdikleri mebâliğin miktarı ber-vech-i zîr derc-i sahîfe-i sûtûn olunur”.

Kurus

216	Musapaşa-zâde rif’atlû Halil Bey
324	Hacı Abdullah-zâde Hasan Bey
162	Tüccardan Tatar Sâdi Ağa
100	Amasyalı Hüseyin Efendi
80	Arnavut Elmas Ağa
60	Veliğanın Mehmed Ağa
60	Lazoğlu Mehmed Ağa
60	Esnaftan Filibeli Mustafa Efendi
60	Esnaftan Dağlı Yani Çorbacı

- 60 Hacı Corci Çorbacı
 54 Hacı Abdullah damadı Haşim Ağa
 54 Malkoç Mahallesinden Pilevneli Mehmed Bey
 54 Pabuççu Sarı İsmail Ağa
 54 Yahudi Behor Ağa
 40 Sandıkçı biraderi Ali Ağa
 40 Ekmekçi Topal Yorgi Ağa
 40 Ekmekçi Nikola Ağa
 30 Pabuççu esnafından Efe Hasan Ağa
 30 Kunduracı Ömer Usta
 30 Pabuççu Ahmed Usta
 25 Kasap Süleyman Ağa
 25 Kasap İsmail Ağa
 20 Bakkal Tatar Mahmud Ağa
 20 Tatar Şerafeddin Ağa
 20 Helvacı Menco Çorbacı
 20 Pabuççu Mıgırdıç Ağa
 14 Kocabıyık Nikola Ağa def'a-i sâniye
 134 Belediye tarafından
 671 Sarı karyesinin Fındıklı Mahallesi
 641 Sarı karyesinin Orta Mahallesi
 350 Yortan Karyesi
 240 Ulukır karyesi
 226 Tozatçı muhacirleri
 200 Tozakçı karyesi
 150 Sarı karyesinin Şumnu Mahallesi

Karesi, Nr. 70, 6 Zilkâde 1304/15 Temmuz 1303

“Gönen kazası mekteb-i rüşû ve ibtidâîsi için dördüncü defa olarak muâvenet-i nakdiyede bulunan zevâtın defteri”.

Kurus

- 216 Yemen Valisi devletlû Azizpaşa-zâde rif'atlû Mustafa Bey
 80 Meclis-i İdare azâsı Abdullah Efendi
 108 Mahkeme azâsından Nuri Bey
 100 Mahkeme azâsından Marko Efendi
 54 Tapu Kâtibi Nuri Efendi
 40 Sandık Emîni Veliyüddin Efendi
 100 Belediye Reisi Halil Efendi
 54 Esnaftan Laz Ömer Efendi

- 54 Hacı Kadri-zâde Mustafa Efendi
 30 Tüfekçioğlu Hasan Çavuş
 40 Körmehmedoğlu Ali Ağa
 20 Berber Ali Ağa
 20 Hanşifoğlu Mustafa Ağa
 20 Mostaboğlu Ahmed Ağa
 20 Kavaf Hacı Mehmed Efendi
 30 Sarioğlu Ahmed Ağa
 10 Topal Mustafa Nuri Hafız Osman Efendi
 80 Oman Bey-zâde Şerif Bey
 54 Bânosoglu Karabet Ağa
 105 Tozakçı Yenişehir muhacirleri
 280 Çakmak obaları
 25 Yortan karyesinden def'a-i sâlise
 100 Sarı karyesinin Şumnu Mahallesi def'a-i sâniye
 300 Kötelyli karyesi
 96 Tozakçı Çerkez Mahallesi
 150 Tozakçı karyesi ahalî-i kadîmesinden
 56 Tozakçı Rumeli muhacirleri
 108 Torbalı karyesi
 2350 Yekûn
 9862 Evvelki yekûn
 12172 Cümle-i yekûn

Karesi, Nr. 72, 20 Zilkâde 1304/29 Temmuz 1303

“Gönen kasabası mekteb-i rüşfî ve ibtidâfsi için beşinci defa olarak muâvenet-i nakdiyede bulunan zevâtın defteri”.

Kurus

- 80 Hatip Muhacir Mustafa Efendi
 324 Kavak'ta mukim bir zât tarafından
 67 Hacı Abdullahoğlu İbrahim Ağa
 54 Hacı Eminağa-zâde Hüseyin Efendi
 54 Hacı Bostan (gazete yırtık okunamadı)
 54 Hamamcı İbrahim Ağa
 54 Hacı Eminağa'nın Hacı Ahmed Ağa
 54 Hindioğlu Osman Ağa
 30 Davutoğlu Mustafa Efendi
 20 Lokeroğlu Osman Ağa
 15 Zafiroğlu Üstiyân

- 40 Laz Mustafa Ağa
47 Tatar Hüseyin Ağa
20 Kaldırımcıoğlu İsmail Ağa
20 Hacı Ahmedoğlu Ahmed Ağa
20 Numan'ın Ali Ağa
330 Sarı karyesinin Fındıklı Mahallesi
50 Sarı karyesinin Şumnu Mahallesi
309 Sarı karyesinin Orta Mahallesi
190 Çalobası
30 Ayvalıdere
190 Babayakası
54 Tozakçı Çerkez Mahallesi
50 Tozakçı Rumeli muhacirleri
50 Tozakçı ahalî-i kadîmesi
150 Paşacıftlığı
60 Ulukır karyesi
42 Turplu karyesi
60 Gelgeç Obası
320 Muratlar karyesi
70 Çakmak Obası
100 Gündoğan Çiftliği
20 Arabacıoğlu Yanaki
20 Ezeldanoğlu Yorgi
40 Kalaycıoğlu Mehmed Ağa
100 Asmalıdere
50 Ilıcak karyesi
100 Kavak karyesi
60 Çalobası
150 Saraçlar karyesi
60 Gökçesu karyesi
30 Sepetçi Obası
128 Kalfa karyesi
3826 Yekûn
12182 Evvelki Yekûn
15998 Cümle-i Yekûn

Karesi, Nr. 79, 17 Muharrem 1305/23 Eylül 1303

“Gönen kasabası mekteb-i rüşfîsinin müceddeden inşası için altıncı defa olarak muâvenet-i nakdiyede bulunan zevâtın defteridir”.

Kurus

432	Yanık Mahallesinden Seyfioğlu Çavuş Mustafa Ağa
162	Çerkes Osman Pehlivan
162	Tatar Hacı Ali Ağa
150	Karaağaçalanı karyesinden Çoban Ömer yediyle
108	Bandırma acente memuru Mehmed Bey
102	Karalar Çiftliğinden Mehmed Ali Bey
100	Gökçesu Türkmen Süleyman
54	Hacı Abdullah damadı Haşim Ağa
54	Kurşunlu Mahallesinden Tüfenkçi Aziz Ağa
54	Beledî azâsından Kadri Efendi
54	Karaağaçalanından Türkmen Bekir
50	Karalar Çiftliğinden Osman Bey
50	Malkoç Mahallesinden Pançoğlu Yorgi
40	Malkoç Mahallesinden Bayramıçlı İsmail Çavuş
40	Kurşunlu Mahallesinden Çatalbaşoğlu Hüseyin Ağa
40	Pilevne Mahallesinden Edhem Ağa
40	Talipoğlu Mustafa Ağa
40	Kurşunlu Mahallesinden pabuççu Papasoğlu Yorgi
40	Kurşunlu Mahallesinin Rum Mahallesinden Topçuoğlu Andon
25	Malkoç Mahallesinden Kocaoğlanoğlu Ahmed
20	Çarşı Mahallesinden Hacı Ahmedoğlu Ahmed
20	Rüstem Mahallesinden Sakallıoğlu Ahmed
20	Kurşunlu Mahallesinden Tatar Vâcib
20	Akçaali Mahallesinden Yüzbaşıoğlu Mehmed
20	Karalar Çiftliğinde Hacı İbrahim Efendi
20	Akçaali Mahallesinden İbişoğlu Mustafa Ağa
20	Rüstem Mahallesinden Çinhasanoğlu İbrahim Ağa
20	Hacı Abdullahoğlu Halil Ağa
20	Kara Çiftliğinden Osman Bey
20	Muhacir Hacı Şaban Efendi
20	Muhacir pabuççu Yaşar Usta
20	Pomak Hacı Osmanoğlu Hasan
20	Kurşunlu Mahallesinden Hüseyin Hasanoğlu Hüseyin
20	Hacı Köseoğlu Halil

- 20 Hacı Abdullahoğlu İbrahim Ağa
20 Kurşunlu Mahallesinden meyhaneci Yani
20 Tatar Hüseyin Ağa damadı Kürt Hüseyin Ağa
20 Malkoç Mahallesinden Anaforođlu Mehmed Ağa
20 Yirikođlu Mehmed Ağa
20 Pilevne Mahallesinden Nalbantođlu Hüseyin Ağa
7 Tozakçı karyesinden def'a-i sâlise olarak verilen
100 Hacimenteş karyesi
98 Muratlardan Hüseyinbey karyesi
78 Kalfa karyesi
60 Babayaka karyesi
50 Bakırlı Çiftliği
26 Keçidere Çerkez karyesi
20 Körpeağaç karyesinde
.... Kurşunlu Mahallesinden Tuzcuođlu Abdullah
.... Akçaali Mahallesinden Kasap Kadı Hüseyin
2671 Yekûn
15998 Evvelki Yekûn
18669 Cümle-i Yekûn